

అజాత శత్రు వీర గాథలు

గోవిందస్వరూప్ సంహిత

పబ్లికేషన్స్ డివిజన్

BC2

అజ్ఞాత వీర గాథలు

హిందీ :

గోవిందస్వరూప్ సింహాల్

తెలుగు :

వేదుల నరసింహం

పబ్లికేషన్స్ డివిజన్

భారత ప్రభుత్వం

సమాచార, ప్రసార మంత్రిత్వ శాఖ

1999 (Saka 1920)

© పబ్లికేషన్స్ డివిజన్

Ajnata Veera Gaadhalu - Telugu

ISBN : 81-230-0746-9

Price : Rs. 28.00

ప్రచురణ : డైరెక్టర్, పబ్లికేషన్స్ డివిజన్, భారత ప్రభుత్వం,
సమాచార, ప్రసార మంత్రిత్వశాఖ, పటియాలాహౌస్, న్యూఢిల్లీ

- విక్రయకేంద్రములు • పబ్లికేషన్స్ డివిజన్
- పటియాలాహౌస్, న్యూఢిల్లీ - 110 001
- సూపర్ బజార్, కన్నాట్ సర్కిస్, న్యూఢిల్లీ - 110 001
- కామర్స్ హౌస్, కరీంభాయ్ రోడ్, బల్లార్డ్ పియర్, ముంబాయి - 400 038
- 8, ఎస్.ప్లెనేడ్ ఈస్ట్, కలకత్తా - 700 002
- రాజాజీభవన్, బసంత్ నగర్, చెన్నాయ్ - 600 090
- బీహార్ స్టేట్ కో-ఆపరేటివ్ బ్యాంక్ బిల్డింగ్, అశోకరాజ్ పథ్, పట్నా - 800 004
- ప్రెస్ రోడ్, తిరువనంతపురం - 695019
- 27/6 రామమోహనరాయ్ మార్గ్, లక్నో - 226 001
- స్టేట్ ఆర్కియలాజికల్ మ్యూజియం బిల్డింగ్, పబ్లిక్ గార్డెన్స్, హైదరాబాదు - 500 034
- ఫస్ట్ ఫ్లోర్, ఎఫ్-వింగ్, కేంద్రీయ సదన్, కోరమంగిళ, బెంగుళూరు - 560 034
- సేల్స్ కౌంటర్లు :
- కేర్ ఆఫ్ - ప్రెస్ ఇన్ ఫర్ మేషన్ బ్యూరో, సి.జి. ఓ. కాంప్లెక్స్, ఎ - వింగ్, ఇందోర్ (మధ్యప్రదేశ్)
- కేర్ ఆఫ్ - ప్రెస్ ఇన్ ఫర్ మేషన్ బ్యూరో, మాలవ్యా నగర్, భోపాల్ - 462 003 (మధ్యప్రదేశ్)
- కేర్ ఆఫ్ - ప్రెస్ ఇన్ ఫర్ మేషన్ బ్యూరో, కె-21 నందనికేతన్, మాలవ్యా నగర్,
సి - స్కీమ్, జైపూర్ - 320 003

AJNATA VEERA GADHALU (Telugu) translated by Vedula Narasimham from Govindswarup Singhal's ANKAHIN SHAURYA GAADHAEIN (Hindi) Publications Division, 1987.
Printed at : Viba Press Pvt. Ltd., New Delhi-110020 Ph. : 6817433, 6818257

ముందుమాట

భారతదేశం వీరభూమి. ఇక్కడ దేశభక్తి, జాతీయ భావాలకు అత్యున్నతమైన గౌరవ పురస్కారాలు లభిస్తాయి. ఈ కారణం చేతనే స్వాతంత్ర్య పోరాట సంగ్రామంలో తమ ప్రాణాలను కూడా బలిదానం చేయడానికి అనేకమంది పౌరులు ముందుకు వచ్చేవారు. దేశంకోసం పోరాడి అమరులయ్యే పౌరుల పరంపర నిరంతరం కొనసాగింది. 'విప్లవం వర్ధిల్లాలి' అన్న నినాదం కానివ్వండి, మహారాణాప్రతాప్, శివాజీ, సర్దార్ భగత్ సింగ్ - తదితర మహావీరులు, స్వాతంత్ర్య సమరయోధులకు స్ఫూర్తినిచ్చి వారిముందు ఆదర్శంగా నిలిచారు. వీరంతా మాతృభూమి కోసం మనః పూర్వకంగా తమ సర్వస్వాన్ని సమర్పణ చేశారు.

పేరు ప్రతిష్టలను ఆశించక దేశంకోసం అసువులు బాసిన మహా వీరుల గాథలు భావి తరాలకు అందించాల్సిన బాధ్యత వుంది. దేశంలో ఒక శతాబ్దంపైగా విదేశీ పరిపాలన కొనసాగడంతో ఇటువంటి స్వాతంత్ర్య వీరుల చరిత్ర మరుగున పడిపోయింది. దేశంకోసం తమ సర్వస్వాన్ని బలిదానం చేసిన అజ్ఞాత పౌరుల చరిత్రను వెలికి తీయాల్సిన అవసరం ఉంది.

విదేశీయుల పరిపాలన కాలంలో ఇటువంటి త్యాగపురుషుల పేరు ఉచ్చరించటం కూడా నేరంగా పరిగణించేవారు. అయితే స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన తరువాత ఈ అజ్ఞాత వీరుల చరిత్రను వెలికితీసే ప్రయత్నం ప్రారంభమైంది. పాచీన పుస్తకం భాండాగారాల్లోని గ్రంథాలలో ఇటువంటి అజ్ఞాత వీరుల గాథలు పదిలంగా భద్రపరచబడిఉన్నాయి.

ఇలాంటి అజ్ఞాత వీరుల చరిత్రను సంకలనం చేసి ఈ చిన్న పుస్తకాన్ని ప్రచురిస్తున్నాం. హిందీ భాషలో ప్రముఖ రచయిత, పాత్రికేయుడు గోవింద స్వరూప్ అనేక సంవత్సరాలు కృషి చేసి ఈ అజ్ఞాత వీరుల చరిత్రను వెలికితీశారు. ఆయన శులభమైన భాషలో అందరికీ అర్థమయ్యే రీతిలో అజ్ఞాత వీరుల గాథలను చిన్న చిన్న కథలుగా చిత్రీకరించారు.

పబ్లికేషన్స్ డివిజన్ ఇంతకు ముందు కూడా వీరులు, త్యాగధనుల కథలను పుస్తకంగా ప్రచురించింది. ఆ పుస్తకాలను పాఠకులు విశేషంగా ఆదరించారు. ఈ చిన్న పుస్తకాన్ని కూడా పాఠకులు ఆదరించి ప్రోత్సహిస్తారన్న విశ్వాసం ఉంది.

సంపాదకుడు

విషయ సూచిక

1.	దేశ బహిష్కరణ	5
2.	రైతే రాజు	9
3.	బేగం హజరత్ మహల్	12
4.	డైరీలో ఒకపుట	16
5.	బావిలో మందుగుండు సామగ్రి	19
6.	రాజా సూరజ్ మల్	22
7.	బరేలీబజారులో	25
8.	అజీజ్ బాబులు	29
9.	కొన ఊపిరి దాకా స్వతంత్రుడే	33

దేశబహిష్కరణ

1859 మే నెల 20వ తేదీ. ఆ ఖైదీ నవాబు రయ్యాస్ పఠాన్ జాతికి చెందినవాడు. పేరు తఫ్జుల్ హుస్సేన్ ఖాన్ సరత్ జంగ్. ఖైదీని బొంబాయికి తరలించాలని జైలు అధికారులకు ఆదేశాలు అందాయి. అక్కడ నుంచి అతనిని ఓడలో మక్కాకు పంపిస్తారు. అంటే దేశబహిష్కరణ శిక్ష అన్నమాట!

ఆంగ్లేయులపై యుద్ధం ప్రకటించడమే ఆ పఠాన్ వీరుడు చేసిన నేరం. పరూఖాబాద్ లో విప్లవం తెచ్చాడన్నది ఈ పఠాన్ వీరునిపై మోపిన అభియోగం. ఆంగ్లేయుల సైనికబలం ముందు నిలువలేని నవాబ్ తఫ్జుల్ హుస్సేన్ ఖాన్ సరత్ జంగ్ వారికి లొంగిపోయాడు. నవాబునుద్దేశించి ఆంగ్లేయ మెజిస్ట్రేట్ ఇలా ప్రశ్నించాడు.

“మీరు ఎక్కడికి వెళ్తారో వెంటనే చెప్పండి. 24 గంటలలోగా దేశం విడిచి వెళ్ళిపోవాలి”

“మక్కా లేదా కర్బలా” నవాబు జవాబిచ్చాడు.

“నౌకర్ల నుంచి మీ వెంట ఉండే ఇద్దరు సేవకులను ఎంచుకోండి”

“దుస్తులన్నీ నా దగ్గరే ఉన్నాయి”

31 సంవత్సరాల ఖైదీ నవాబు రయ్యాస్ మెజిస్ట్రేట్ తో “నేను నా తల్లిని, నాభార్య పిల్లలను ఒకసారి కలవాలని కోరుతున్నాను” అన్నాడు. మొదట మెజిస్ట్రేట్ నవాబు కోరికను తిరస్కరించాడు. అయితే కోంతసేపు ఆలోచించి కేవలం పిల్లలను కలవడానికి నవాబుకు అనుమతి మంజూరు చేశాడు. ఫతేఘడ్ కోట ముందుగల మైదానంలో కొద్దిసేపు పిల్లలతో ముచ్చటించడానికి అనుమతి లభించింది. జూన్ 20వ తేదీన ఆంగ్లేయులు దిన పత్రికలలో ఈ వార్త ప్రచురించారు; “దేశ బహిష్కరణ శిక్ష పొందిన నవాబు రయ్యాస్ ఖాన్ ను భారత్ నుంచి తరలించడానికి అనుమతి లభించింది. నవాబు మక్కాలో నివశించాలనే కోర్కెను ప్రభుత్వం మన్నించింది. ఆయనను తరలించడానికి 200 మంది ఆంగ్ల సైనికులు ఫరూకాబాద్ నుంచి బయలు దేరారు. నవాబుతో పాటు ఇద్దరు సేవకులు కూడా ఉంటారు.”

నవాబును దేశం నుంచి బహిష్కరిస్తున్నారన్న వార్త దావానలంలా అంతటా వ్యాపించింది. ఈ వార్తను ప్రజలంతా చర్చించుకోసాగారు. “దేశభక్తుడైన నవాబు రయ్యాస్ ఖాన్ కు ఎంతటి దారుణమైన శిక్ష విధించారు. ఎంతటి వీరుడు నవాబు. యుద్ధభూమిలో నవాబును ఎదిరించి ప్రాణాలతో నిలిచే వారెవరైనా ఉన్నారా?” - ఇలా నవాబు శౌర్యాన్ని పొగిడారు.

సరిగ్గా రెండు సంవత్సరాల క్రితంనాటి సంఘటన. రెండు శతాబ్దాల కాలంగా ఫరూకాబాద్ స్వతంత్ర రాజ్యంగానే కొనసాగుతోంది. అయితే ఆంగ్లేయులు బలవంతంగా ఈ రాజ్యాన్ని స్వాధీనం చేసుకొని నవాబుకు పింఛను ఇస్తామని ప్రకటించారు. ఆ సమయంలో దేశ మంతా సిపాయిల తిరుగుబాటుతో అట్టడికి పోతోంది. ఒక్కొక్క రాజ్యం ఆంగ్లేయుల ఆధిపత్యం నుంచి బయటపడి స్వతంత్రంగా వ్యవహరించడం ప్రారంభిస్తున్నాయి.

“హుజూర్! మీరు ధృఢంగా ఉండండి. మేము ఆంగ్లేయుల పాలనను కోరుకోవడం లేదు. మీరు మా నవాబు. అంతటా ఆంగ్లేయుల పెత్తనం అంతరించి పోతోంది. ఫతేఘడ్ కోటపైన కూడా స్వాతంత్ర్య పతాకం ఎగరాలి” ప్రజలంతా ముక్త కంఠంతో నవాబుకు అండగానిలిచి ప్రార్థించారు.

“నాకు సింహాసనం, కిరీటంపై మోజు లేదు. నేను దేవునిపై భక్తి గలిగినవాడిని. సన్యాసం స్వీకరించి

ఖుదా సేవతో జీవితం చాలిస్తాను" అన్నాడు నవాబు.

వెంటనే 21 సార్లు తుపాకులు పేలాయి. తుపాకుల గర్జనతో ఆకాశం కంపించి పోయింది. కొందరు సైనికులు నవాబు వద్దకు వచ్చి సలాం చేశారు - "హుజూర్ మీరు నవాబు! మేము ఆంగ్ల సైన్యంలో ఉద్యోగానికి స్వస్తి చెప్పి మీ వద్దకు వచ్చాం. మేము మీ సేవకు సిద్ధంగా ఉన్నాం!!"

నవాబు ఒక్కక్షణం దీర్ఘంగా ఆలోచించాడు. వెంటనే ఆ సైనికుల నుద్దేశించి "నేను మీవినతిని స్వీకరించడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాను. అయితే మీరు వెనుకడుగు వేయమని నాకు హామీ ఇవ్వాలి. ఒకసారి నిర్ణయం తీసుకున్న తరువాత నవాబు వెనుకంజవేయడు. మిమ్ములను వేయనీయడు. చెప్పండి. మీకు ఆమోద యోగ్యమేనా?" అని అడిగాడు "మీ షరతులు మాకు అంగీకారమే" అంటూ సైనికులు దిక్కులు పిక్కటిల్లే విధంగా నినాదాలు చేశారు.

వెంటనే ఫరూకాబాద్‌లోని సైనిక మైదానంలో నగరా మోగించారు - "నేటి నుంచి ఆంగ్లేయుల రాజ్యం ముగిసిపోయింది. ఢిల్లీ చక్రవర్తి ప్రతినిధిగా నవాబు రయ్యాస్‌ఖాన్ మనలను పాలిస్తాడు." ఆమరుసటి రోజే నవాబు ఆదేశాలు జారీచేశాడు. "ఆంగ్లేయుల ఖజానాను దోచుకోండి. ఖజానాలో ఉన్న ధనం, ఆయుధాలు - అన్నీ ఇక నుంచి మనసొత్తే". అంతే ఆ క్షణం నుంచి ఫరూకాబాద్ ఆంగ్లేయుల శత్రువుల జాబితాలో చేరిపోయింది. ఆంగ్లేయుల సైన్యంలో పనిచేస్తున్న హిందూ, ముస్లిం సైనికులు బయటకు వచ్చి స్వరాజ్య సైన్యంలో చేరడం ప్రారంభించారు. నవాబు రయ్యాస్‌ఖాన్ పెద్ద సంఖ్యలో సైన్యాన్ని సమీకరించాడు.

రెండు సంవత్సరాల తరువాత ఏమైదానంలో అయితే రయ్యాస్‌ఖాన్‌కు దేశ బహిష్కరణ శిక్ష విధించినట్లు ఆంగ్లేయులు ప్రకటించారో అదే మైదానంలో నవాబు సైనికుల నుద్దేశించి ప్రసంగిస్తూ "నిన్నటి వరకు మీరు ఆంగ్లేయుల ఉద్యోగులు - అయితే నేటి నుంచి మీరు ఢిల్లీ చక్రవర్తి సైనికులు. చక్రవర్తి ఆదేశాలు త.చ. తప్పకుండా పాటించి దేశస్వాతంత్ర్యాన్ని కాపాడండి" అంటూ నలుదిక్కులా దృష్టి సారించాడు. ఖడ్గాలు ధరించి యుద్ధానికి సిద్ధంగా ఉన్న సైనికులు నవాబు ఆదేశాల కోసం ఎదురుచూస్తూ కనిపించారు.

నవాబు ఇలా హుంకరించాడు "పది ఫిరంగులను తెచ్చి ఫతేఘడ్ కోటకు అభిముఖంగా ఉంచండి. అది ఎప్పుడూ మన ఆధీనంలోనే ఉంది. ఇహ కోటను స్వాధీనం చేసుకోవడమే మిగిలింది. ఫతేఘడ్ లోని ఆంగ్ల సైనికులపై దాడి చేయండి. గంగాసింగ్, దుబే పటాలాలు రేపు ఉదయం ఫతేఘడ్‌పై దాడిచేసి కోటను స్వాధీనం చేసుకుంటాయి" అని నవాబు ఆదేశించాడు.

నవాబు ఇలా ఆదేశించాడు - "వెంటనే దండోరావేసి కోటపై దాడి జరుగుతోందని తెలియజేయండి, ఎవరైనా దాడికి సహకరించకపోత వారికి కఠినశిక్ష విధిస్తామని నగరా వేయండి"

రెండో రోజు ఉదయమే నవాబు కొట ఎదురుగా మైదానంలో నిల్చుని ఇలా ఆలోచించాడు - కోటపై దాడికి స్వయంగా నేనే నాయకత్వం వహిస్తాను. అంతే ముందుకు అడుగువేశాడు. "హుజూర్ ముందుకు వెళ్ళకండి. కోట బురజలపై ఆంగ్లేయులు ఫిరంగులను అమర్చారు" సైనికులు హెచ్చరించారు. లేదు! నేను స్వయంగా వాటిని చూస్తాను" అంటూ నవాబు సమాధానం ఇచ్చాడు. కోటపై ఏ విధంగా దాడిచేయాలో నవాబు సైనికులకు వివరించాడు. ఫిరంగులను పేల్చమని ఆదేశించాడు. సైన్యంలోని ఒక భాగాన్ని కోట వెనుక గల చెట్ల కొమ్మలపై పొంచి ఉండి శత్రుసైనికులు కనిపించిన వెంటనే కాల్చివేయాలని ఆదేశించాడు.

ఐదు రోజులపాటు నిరాఘాటంగా యుద్ధం కొనసాగింది. చివరకు నవాబు రయ్యాస్‌ఖాన్‌ను విజయలక్ష్మి వరించింది. ఆ తరువాత ఆంగ్ల సైనికులపై జరిగిన ప్రతిపోరాటంలో నవాబు సైనికులు విజయం సాధించారు.

ఫోర్ట్ విలియంలో ఉన్న బ్రిటిష్ గవర్నర్ జనరల్కు నవాబు రయాస్ఖాన్ విజయ వార్తలు అన్నీ చేరుతున్నాయి. ఒక సంవత్సరం పాటు నవాబు రయాస్ఖాన్ ఆంగ్లేయులతో నిరంతరం పోరాటం కొనసాగించాడు. కొన్నిసార్లు ఓడినా అనేకసార్లు విజయపతాకం ఎగురవేశాడు. నవాబు ధైర్యసాహసాలు చూసి ఆంగ్లేయుల గుండెల్లో రైళ్ళు పరుగెత్తగా ప్రజల హృదయాలు ఆనందంతో నిండిపోయాయి. అయితే నెమ్మదిగా ఆంగ్లేయుల సైనికబలం పెరిగి నవాబు సైనికులు వారి ధాటికి ఎదురునిలువలేక ప్రాణాలు కోల్పోసాగారు. ఫరూకాబాద్ను చేజిక్కించుకోవడానికి ఆంగ్లేయులు మూడు వైపుల నుంచి ముట్టడి ప్రారంభించారు.

“హుజూర్! సంధి చేసుకొని ఆంగ్లేయుల సారభౌమత్వాన్ని అంగీకరించండి” అని సేనాపతులు సలహా ఇచ్చారు. “లేదు! నేను అధికారంకోసం నాదేశ గౌరవాన్ని, ఆత్మాభిమానాన్ని పణంగాపెట్టను” అని నవాబు వారి సలహాను తిరస్కరించాడు. చివరకు నవాబు ఫరూకాబాద్ ను ఖాళీ చేసి తన సైన్యంతో బరేలీ వైపు ప్రయాణం సాగించాడు. ఆంగ్లేయులు నవాబుపై చివరిసారిగా దాడి చేయాలని నిశ్చయించారు. నవాబు బరేలీవైపు బయలుదేరగా మార్గమధ్యంలో తాంతియాతోపే కలసి రయ్ సేఖాన్ వీరత్వాన్ని ప్రశంసించాడు - “నవాబ్ సాబ్ మీరు వీరత్వానికి ప్రతీకగా నిలచారు. మీరు భావితరాలకు ప్రేరణనిస్తారు” అన్నాడు.

నవాబు గద్గద కంఠంతో ఇలా అన్నాడు. “ అయితే ఓవీర సేనానీ ! ఏంచేయమంటారు? నాలుగు దిక్కుల నుంచి శత్రువు ముట్టడిస్తున్నాడు. మన రాజులు, నవాబులు ఆంగ్లేయుల ఆధిపత్యానికి లొంగిపోతున్నారు”

దీనికి నానాసాహెబ్ ఇలా సమాధానం ఇచ్చాడు “ పదండి ముందు నేపాల్ సరిహద్దులో ప్రవేశిద్దాం”. నవాబు వెంట ప్రాణాలతో బయట పడ్డ కొందరు సైనికులు మాత్రం మిగిలారు. నవాబు అందరి సలహాలు తీసుకున్నాడు. ఇంతలో కెప్టెన్ బైరో ఎక్కడి నుంచో వచ్చి వారిని కలిశాడు “ హుజూర్! మీరు పోరాటం మానండి. మా ఆంగ్లేయులు మీకు ప్రాణబిక్ష పెడతారని నేను హామీ ఇస్తున్నాను” అన్నాడు. “నేను నా అనుచరులతో సంప్రదిస్తాను” అని నవాబు ప్రత్యుత్తర మిచ్చాడు. అంతా యుద్ధంమాని ఆంగ్లేయుల హామీ ప్రకారం సంధి చేసుకోండి అని సలహా ఇచ్చారు. ఆ తరువాత కొన్ని రోజులకు నవాబు ఆంగ్లేయులకు లొంగిపోయాడు. అయితే కుటిలనీతికి మారుపేరైన ఆంగ్లేయులు వారి హామీని నిలబెట్టుకోకుండా నవాబును ఖైదు చేశారు. “మీరు మోసం చేశారు. మీకు నిజాయితీలేదు” అంటూ నవాబు గర్జించగా గవర్నర్ జనరల్ అతనికి దేశ బహిష్కరణ శిక్ష విధించాడు.

“మీకు ప్రాణరక్షణ కల్పిస్తామని హామీ ఇచ్చాం. అంతే మీ రాజ్యం మీకు అప్పగిస్తామని కాదు. అలాగే మిమ్మల్ని హిందూ దేశంలోనే ఉండటానికి అనుమతిస్తామని మేం చెప్పలేదు. మీరు దేశం విడిచి వెళ్ళాల్సిందే” ఇదీ గవర్నర్ జనరల్ సమాధానం.

“24 గంటలలోగా మీరు దేశం విడిచివెళ్ళాలి” అని ప్రభుత్వ అజ్ఞ. “అలా ఎందుకు?” నవాబు ప్రశ్న. మీకు బహిష్కరణ శిక్ష విధించినట్లు ప్రజలకు తెలియకూడదు. తెలిస్తే వారు తిరుగుబాటు చేస్తారు.”

ఆ తరువాత 1859 మే 20వ తేదీన ఆంగ్లసేనాపతులు నవాబును ఫరూకాబాద్ నుంచి బొంబాయికి తీసుకువెళ్ళి అక్కడి నుంచి ఓడలో మక్కాకు తరలించారు. అలా ఈ వీరదేశభక్తునికి కానుకగా దేశబహిష్కరణ శిక్ష లభించింది. మాతృభూమిని విడిచి వేలాది మైళ్ళ దూరంలో నవాబు రయ్ సేఖాన్ శేషజీవితం గడిపాడు.

రైతే రాజు

చాలా సంవత్సరాల క్రితంనాటి మాట. అవి సిపాయిల తిరుగుబాటు జరుగుతున్న రోజులు. ఆంగ్లేయుల పాలనకు నిరసనగా దేశమంతటా విప్లవ జ్వాలలు. ఒక సంస్థానంలో విప్లవానికి అంకురార్పణ జరుగుతోంది. ఈ సమయంలో సాధారణ ప్రజలు తమకు రక్షణ లభిస్తుందన్న ప్రాంతాలకు వలస పోతున్నారు. ఆ రోజులలో జరిగిన సంఘటన ఇది. మధురకు సమీపంలో రాయ్ అనే గ్రామం ఉంది. ఆ గ్రామంలో దేవిసింగ్ అనే రైతు ఉండేవాడు. దీవీసింగ్ వీరుడు, శూరుడు. హనుమంతుని భక్తుడు కూడా. అతను రోజూ వ్యాయామశాలకు వెళ్ళి కనీసం రెండు వందల దండేలు, బస్కీలు తీసేవాడు. ఆ తరువాత పెద్ద పాత్రనిండా అప్పుడే పితికిన పాలను గడగడా తాగేసేవాడు.

ఒకరోజు గ్రామచావడి వద్ద ప్రజలంతా గుమికూడారు. ఫిరంగి సైనికుల (ఆంగ్లేయుల సైన్యాన్ని అలాపిలిచేవారు) ఆగడాలు, అత్యాచారాలపై చర్చ జరుగుతోంది. అంతలో అక్కడ చేరిన వారిలో ఒక యువకుడు దేవిసింగ్ వైపు చూస్తూ "నువ్వు రోజూ వ్యాయామం చేయడం వల్ల మంచి పహిల్వాన్ గా తయారయ్యావు. మామందు లంగోటి ధరించి గొప్పలు చెప్తున్నావు. నీ ప్రతాపం అంతా ఫిరంగి సైనికుల పై చూపించు" అన్నాడు. హాస్యానికి ఆయువకుడు చేసిన వ్యాఖ్యాలు దేవిసింగ్ ను ఆలోచనలో పడేసింది. దేవిసింగ్ ఆయువకునిపైపు తిరిగి "భయ్యా! నువ్వు చెప్పింది బాగానే వుంది. అయితే ఆంగ్లేయులను ఎదిరించడానికి అంత పెద్ద సైన్యం ఎక్కడినుంచి వస్తుంది?"

"నువ్వే స్వయంగా సైన్యాన్ని సమీకరించు" గుంపులో నుంచి ఎవరో సలహా ఇచ్చారు. దేవిసింగ్ తల ఆడించి ఆలోచనలో మునిగిపోయాడు. వెంటనే మరొకతను "తలూపడం కాదు, ఇప్పుడు నీ ప్రతాపం చూపించు, పహిల్వాన్ అంటే ప్రగల్భాలు పలకడమేనా?" అంటూ రెచ్చగొట్టాడు.

"సరే! నేను సైన్యాన్ని సమీకరిస్తాను" దేవిసింగ్ దృఢంగా సమాధానం ఇచ్చాడు. వెంటనే దేవిసింగ్ ఆమరునాడు జరిగిన సంతలో తన వద్ద ఉన్న ఎద్దులు, నాగలి అమ్మి వేసి ఆడబ్బుతో తుపాకులు, కత్తులు కొనుగోలు చేశాడు. ప్రతిరోజూ ఉదయం గ్రామంలోని యువకులను సమీకరించి వారికి కత్తి తిప్పడం తదితర యుద్ధ విద్యలలో శిక్షణ ప్రారంభించాడు. బ్రిటీష్ సైన్యం నుంచి పదవీ విరమణ చేసిన ఒకసిపాయి ద్వారా యువకులకు తుపాకులు పేల్చడంలో శిక్షణ మొదలైంది. నెమ్మది నెమ్మదిగా పరిసర గ్రామాలలోని యువకులంతా దేవిసింగ్ సైన్యంలో చేరి శిక్షణ పొందసాగారు. రాయ్ గ్రామంలోని పోలీసు అధికారికి ఈ సమాచారం అందింది. అతను దేవిసింగ్ ను పోలీసు స్టేషన్ కు పిలిపించి ఆంగ్లసైన్యంలో చేరమని సూచించాడు. అయితే దేవీసింగ్ ఆప్రతి పాదన తిరస్కరిస్తూ "మేం ఆంగ్లసైన్యంలో చేరం. ఢిల్లీ చక్రవర్తి సైన్యంలో చేరి దేశాన్ని రక్షిస్తాం" అని స్పష్టం చేశాడు.

ఆమరుసటి రోజు దేవిసింగ్ ను పట్టుకోడానికి పోలీసు బలగంతో ఆ పోలీసు అధికారి గ్రామాన్ని చుట్టుముట్టాడు. అయితే పెద్దసంఖ్యలో సైనిక శిక్షణ పొందిన యువకులను గమనించి వెనక్కు తగ్గాడు. వెంటనే అధికారంతో "ఈ సైన్యాన్ని ఎవరు సమీకరించారు" అని ప్రశ్నించాడు. దేవిసింగ్ తనేనని సమాధానం ఇచ్చాడు. "ప్రభుత్వం అనుమతిలేకుండా సైన్యాన్ని ఎలా సమీకరిస్తావు? అది నేరం" అంటూ ఆ అధికారి దేవిసింగ్ పై ధ్వజమెత్తాడు. "ఆంగ్లేయులతో పోరాడటానికి సైన్యాన్ని సమకూర్చాను" అని దేవిసింగ్ సమాధానం ఇచ్చాడు. "రాజులకే సైన్యం సమీకరించే హక్కువుంది. నువ్వు సామాన్య సిపాయివి" అంటూ అధికారి ఏదో చెప్పేలోగా నే దేవిసింగ్ "ఈ ప్రాంతానికి నేనేరాజును. ఆంగ్లేయులను పంపివేయడానికి సైన్యం ఏర్పాటు

చేస్తున్నాను" అని హుంకరించాడు. "అయితే రాజును నియమించే అధికారం ప్రభుత్వానికి మాత్రమే ఉంది. ఇంత చిన్న విషయం కూడా తెలియదా?" పోలీసు అధికారి నిలదీశాడు.

"మేం కంపెనీ సర్కారును గుర్తించం. నేను ఢిల్లీ చక్రవర్తి నుంచి నియామకం పొంది నీకు చూపిస్తాను" అని దేవిసింగ్ ఇచ్చిన సమాధానం విని పోలీసు అధికారి మౌనం వహించాడు. ఆ మరుసటి రోజు దేవిసింగ్ కొందరు పండితులను, వకీళ్ళను పిలిపించి ఢిల్లీ పాదుషాకు ఒక వినతి పత్రం రాయించాడు. తనను రాయ్ ప్రాంతానికి రాజుగా నియమించాలని దేవిసింగ్ ఢిల్లీ పాదుషాకు విజ్ఞప్తి చేశాడు. అయితే నేరుగా ఢిల్లీ వెళ్తే పాదుషా దర్బానం కాకపోవచ్చు. అందువల్ల వల్లభగడ్ రాజు సామీర్సింగ్ సహకారంతో పని సాధించాలని కొందరు సలహా ఇచ్చారు. దేవిసింగ్ వల్లభగడ్ రాజును సందర్శించి అంతా వివరించాడు. ఆయన దేవిసింగ్ను ఢిల్లీ తీసుకువెళ్ళి పాదుషాకు అంతా సవివరంగా తెలియజేశాడు. పాదుషా నామార్సింగ్ ద్వారా దేవిసింగ్ను గూర్చి,

అతని పట్టుదల గూర్చి తెలుసుకున్నాడు. వెంటనే రాయ్ కోటకు దేవిసింగ్‌ను రాజుగా నియమిస్తూ ఫర్మాన్ జారీ చేసాడు. రాయ్‌కి తిరిగి వచ్చిన దేవిసింగ్ పెద్ద సైన్యాన్ని తయారు చేసి ఆంగ్లేయులు మధురవైపు వెళ్ళకుండా నిరోధించగలిగాడు.

ఒకరోజు ఆంగ్లసైన్యాధికారి మధుర వెళ్తు దారిలో కొందరు సైనికులను చూసి “మీరు ఏరాజ్యానికి చెందినవారు” అని ప్రశ్నించాడు. “మేం రాయ్ రాజు దేవిసింగ్ సైనికులం” అని వారు ప్రత్యుత్తరమిచ్చారు. “రాయ్ అనే రాజ్యం ఉందా? మీ రాజును నాకు చూపండి. ఇక్కడి కోట శిథిలావస్థలో ఉండటం నేను చూశాను” అంటూ ఆ అధికారి హుంకరించాడు. అప్పుడు సైనికుల మధ్య నుంచి ఒక యువకుడు ముందుకు వచ్చి “నేనే రాయ్ రాజు దేవిసింగ్ సరిగ్గా చూడండి” అని ధైర్యంగా ఆ అధికారిని ఎదుర్కొని నిలిచాడు. “నీదుస్తులు, తలపాగా బంగారంలా పసుపురంగులో మెరిసి పోతు ఉండాలి. అప్పుడే దూరం నుంచి అయినా రాజును గుర్తించగలం” అన్నాడా అధికారి. దేవిసింగ్ ఏమీ మాట్లాడకుండా మౌనంగా ఉండిపోయాడు. కొన్ని క్షణాల తరువాత “మీ తుపాకులు, కత్తులు ఇక్కడే అప్పగించి మధురకు పారిపోండి. మా ప్రతాపం చూడాలంటే వచ్చే ఏకాదశినాడు సిద్ధంగా ఉండండి. ఆరోజు దేవిసింగ్ సైన్యం మధురను మట్టడిస్తుంది” రాయ్ రాజు హుంకరించాడు. దేవిసింగ్ హెచ్చరిక విన్న వెంటనే ఆంగ్ల సైనికులు ప్రాణభయంతో ఆయుధాలు అప్పగించి పరారిఅయ్యారు. వెంటనే దేవిసింగ్ సైనికుల వస్త్రాలు పసుపురంగులోనూ, తన దుస్తులు కాషాయరంగులోనూ తయారుచేయించాలని ఆదేశించాడు. తెల్లవారిన దగ్గర నుంచి దేవిసింగ్ కాషాయ దుస్తులు ధరించి తేజస్సుతో మెరిసిపోయేవాడు.

ఏకాదశినాడు దేవిసింగ్ మధురపై దండయాత్ర చేశాడు. కోటలోని వివిధ భాగాలకు నిప్పంటించి ఖజానాలోని సంపదను స్వాధీనం చేసుకున్నాడు. అంతకు ముందే గ్రామంలోని పోలీసు స్టేషన్ దేవిసింగ్ వశమైంది. అప్పటి కలెక్టర్ ఎర్ల్‌టన్ మధుర నుంచి పరారి అయి ఆగ్రాలో తలదాచుకున్నాడు. మధురలోని ఖజానా, శస్త్రాగారం దేవిసింగ్ స్వాధీనంలోకి వచ్చింది. సుమారు ఆరు నెలపాటు దేవిసింగ్ పరిపాలన కొనసాగింది. ఆ తరువాత ఆంగ్లేయులు మధురను మళ్ళీ తమ కబ్జాలోకి తీసుకున్నారు. దేవిసింగ్ ఆఖరి క్షణం వరకు ఆంగ్లేయులతో పోరాటం కొనసాగించాడు. అయితే ఆ పోరాటంలో తుపాకి గుండు తగిలి దేవిసింగ్ తెలివితప్పి పడిపోయాడు. ఆస్తిలిలోనే ఆంగ్లేయ అధికారులు దేవిసింగ్‌ను ఉరితీశారు.

ఈప్రాంతంలో ఇప్పటికీ దేవిసింగ్ వీరగాథను ప్రజలు చెప్పుకుంటారు. తమ పిల్లలకు అమర వీరుని గాథను తెలియచేసి వారిని ఉత్తేజులను చేస్తారు. ఒక సామాన్య రైతు ఆంగ్లేయులను డగడగలాడించిన వీరగాథ ఇది.

బేగం హజరత్ మహల్

ఖాల్కండులోని ముఖ్యవీధిలో ఒక చౌరస్తానుంచి ఎడమవైపునకు వంద అడుగుల దూరంవెళ్తే అక్కడొక సమాధి కనపడుతుంది. అక్కడ గల చిన్నచిన్న ఆకుపచ్చని రంగుతోగల కట్టడాల మధ్యజాగ్రత్తగా పరిశీలిస్తే ఉర్దూలో ఇలా రాసి ఉండటం చూడవచ్చు. "మాలికా- ఇ-అవధ్ నిద్రపోతోంది". మరో సంగతి రాజధాని నగరంలో గల రద్దీలో ఈ వైపునకు వచ్చిపోయే వారిలో ఎవరూ దీని పక్క దృష్టి కేంద్రీకరించరు. ఒకవేళ ఎవరైనా చూస్తే, వారి బుర్రలో 'నేపాల్ రాణి సమాధి అది' అనే విషయం జ్ఞాపకానికొస్తుంది. అయితే అది కేవలం నేపాల్ రాణిది మాత్రమే కాదు బేగం హజరత్ మహల్ది కూడా.

1857 సంవత్సరంలో స్వాతంత్ర్య సంగ్రామం ప్రారంభమైనప్పటి రోజుల్లోదీ విషయం. ఆంగ్లేయులకు వ్యతిరేకంగా కేవలం ఢిల్లీమాత్రమే కాకుండా కాన్పూర్, ఇటావా, ఫరూఖాబాదు నుండి సహరాన్పూర్, తూర్పున రోహిల్ ఖండ్ వరకు అన్నిచోట్లా ఆయుధాలు ఎదురొడ్డి నిలిచాయి. ఉత్తర బీహార్ నుండి వీర కుమార్సింహుతి సింహగర్జన వినబడుతున్నది. ఆ గర్జన మధ్యలో అవధ్కు చెందిన బేగం హజరత్ మహల్ నినాదం వినబడుతోంది." ఆంగ్లేయులారా! మీరు మీ వస్తువులన్నీ సర్దుకొని అవధ్ను వదిలి వెళ్ళిపోండి".

బేగం ఇచ్చిన ఈ నినాదం విని దేశమంతా జాగృతమైంది. అందరు రాజులతో బాటు సైనికులు, సైనికులు కాని వారు కూడా ఆంగ్లేయులకు వ్యతిరేకంగా యుద్ధం చేయడానికి సిద్ధపడ్డారు. దాంతో అవధ్ ప్రాంతమంతా యుద్ధరంగంలా మారిపోయింది. " మేము మాలికా- ఇ-అవధ్ తోబాటు ఉన్నాం. కేవలం ఆమె రాజ్యాన్ని మాత్రమే మేము గుర్తిస్తాం. ఆంగ్లేయులను మేము గుర్తించం." ఈ మాటలే నలుదిశలా మారుమోగుతున్నాయి.

సైన్యాన్ని సమీకరించి బేగం, ఆంగ్లేయ ప్రభుత్వంతో ఢీకొనడానికి తయారైంది. అయితే ఆంగ్లేయుల అపారసైన్యమెక్కడ, బేగంకు చెందిన పిడికెడు మందితో ఉన్న సైన్యమెక్కడ. అయినా బేగం ఓడిపోవడానికి ఇష్టపడలేదు. ఒక సంవత్సరం పాటు వీరోచితంగా బేగం యుద్ధం చేసింది. ప్రథమ స్వాతంత్ర్య సంగ్రామంలో ప్రముఖ నాయకుడైన నానాసాహెబ్, తాంత్యాతోపే ఆమె వెంట ఉన్నారు.

బహదూర్ సేనానాయకుడు ఫిరోజ్షాతో బాటు ఫరూఖాబాదుకు చెందిన వీరులు, నవాబుతో సహా ఆమెతో కలవడం ప్రారంభమైంది. ఎంతో వీరత్వంతో యుద్ధాన్ని నడుపుతోంది. చివరి యుద్ధంలో మూడువైపులా శత్రువులు చట్టుముట్టడంతో బేగం లక్నో నుండి నేపాల్ వైపు పారిపోవాల్సి వచ్చింది. సరిహద్దులు దాటగానే బుటావల్కు దగ్గరలోని అడవిలో తమను అడ్డగించిన సైనికులనుద్దేశించి " ఇది మా స్వాతంత్ర్యానికి సంబంధించిన యుద్ధం. దురదృష్టవశాత్తూ మేం ఇందులో ఓడిపోయాం. అయితే మేము ధైర్యాన్ని మాత్రం కోల్పోలేదు. ఇలాంటి పరిస్థితుల్లో మాకు నేపాల్ ఆశ్రయమివ్వదా ? మన ఇరువురి మధ్య స్నేహం చాలా పాతది కదా!" అన్నది.

నేపాల్ రాజు రాణా జంగ్ బహదూర్ దూరంగా ఏనుగుపై కూర్చొని "ధీరురాలైన బేగంకు స్వాగతం. మేం మాప్రాణాల్తోడీ అయినా సరే మీకు మా దేశంలో ఆశ్రయమిస్తాము" అన్నాడు.

ఇది విని హిందూ సైనికులు సంతోషంతో 'రాణాజింగ్ బహదూర్ కీ జయ్' అని నినాదాలిచ్చారు. బేగంకు, ఆమె సైన్యానికి నేపాల్ ఆశ్రయమిచ్చిందనే విషయం తెలిసి ఆంగ్లేయులకు కంటగింపైంది.

చివరి దినాలలో బేగం నీచు నిండిన కబుతో ఇలా అంటుండేది

"నా ప్రేయమైన దేశాన్ని, రాజ్యాన్ని ఆంగ్లేయులు ఆక్రమించుకున్నారు. వారు ఒక్క అంగుళం భూమి కోసం రక్తాన్ని చిందించారు. నా శరీరంపై ఆంగ్లేయుల తూటాలు కనీసం ఏడు సార్లు పుచ్చలను మిగిల్చాయి. నాప్రజలు నన్ను గుర్తుంచుకుంటారని నేను విశ్వసిస్తున్నాను.

ఫోర్ట్ విలియంలో బసచేసిన ఆంగ్లేయ అధికారి లాట్ సాహెబ్ ను బేగంత్ ఏ ఏ రాజులు, నవాబులు చేతులు కలిపారో తెలుసుకోవడానికి ఒక కన్నేసి ఉంచమని ఆదేశించారు. అలాగే, సరిహద్దుల్లో సైనిక సంచారం ఎలా ఉందో కనుక్కోమని కోరారు.

ఒక గూఢచారి ఇచ్చిన సమాచారం ప్రకారం బేగం తనతోపాటు తుపాకులను తీసుకువెళ్ళింది. వేర్వేరు యుద్ధాల్లో ఆంగ్లేయ సైన్యం నుండి ఎత్తుకెళ్ళినవే అవి.

ఇదంతా తెలుసుకున్న ఆంగ్లప్రభుత్వం కుటిలనీతిని ప్రదర్శించింది. బేగంత్ సంది చేసుకొని ఆమె విధించే షరతులన్నీటినీ అంగీకరిస్తామని ఒక ప్రకటన జారీ చేసింది.

అంతేకాదు బేగం కొడుకును మళ్ళీ లక్నో సహాసనంపై కూర్చోడతామని లాట్ సాహెబ్ ద్వారా ప్రకటింపజేశారు. ఆంగ్లయుల దూత బుటావల్ అడవిలో ప్రవేశించేటప్పటికి బేగం తారాగాడీ కోటలో ఉంది. ఆమె అక్కడి నుండి లాట్ సాహెబ్ కు "మేము మీతో ఎలాంటి సంధికి సిద్ధంగా లేము. సంధి చేసుకొని తల వంచలేము" అని జవాబిచ్చింది.

"బేగంసాహెబా! మొదట సంధికి అంగీకరించండి. త్వరగా జవాబివ్వండి" అన్నాడు దూత.

బేగం దానికి అంగీకరించింది. తన గూఢచారులను నానాసాహెబ్ కోసం పంపింది. రెండవరోజున ఏనుగులనెక్కి నానాసాహెబ్ బ్రాహ్మణులకు దానం ఇవ్వడానికి నదీతీరం వద్దకు రాబోతున్నాడని వార్త అందింది. అక్కడే కలుసుకోవాలని నిర్ణయం జరిగింది.

నానాసాహెబ్ తో బేగం కలిసింది. యుద్ధం కొనసాగించాలని ఇరువురూ నిర్ణయించారు. చివరి ఊణం వరకూ యుద్ధం చేయాలని ప్రతిజ్ఞ చేశారు. అయితే దురదృష్టవశాత్తూ ఆ అడవుల్లో మలేరియా జ్వరం వ్యాపించింది. హిందూ సైనికులను బెంబేలెత్తించింది. ప్రతిరోజూ అనేకమంది వీరసైనికులు, రాజులు, నవాబులు మలేరియా వల్ల ప్రాణాలు వదులుతుండేవారు. నదికి అటువైపు ఆంగ్లేయ సైన్యం విడిదిచేసి ఉంది. ఏదో ఒక సమయంలో రెండువైపుల నుండి తుపాకీ గుళ్ళు వర్షం కురిసి ఎంతమంది చనిపోతారో తెలీని స్థితి ఏర్పడింది. ఫలితంగా హిందూ సైనికుల సంఖ్య తగ్గిపోవడం జరిగింది. మిగిలిన కొద్దిమంది సైనికులను చూసి నిరాశ చెందిన బేగం, రాణా జంగ్ బహదూర్ ను కలవడానికి సందేశం పంపింది. ప్రత్యుత్తరంగా "మేము బేగం సాహెబాను కలిసి మాట్లాడటానికి రేపు వస్తాము" అని రాజు తెలియజేశాడు.

మరుసటిరోజు జీవితాంతం నేపాల్ లోనే గడపాలనే నిశ్చయాన్ని బేగం రాజా సంగ్ బహదూర్ కు తెలిపింది. బేగం జీవితాంతం నేపాల్ లో ఉండడానికి ఆమె నుండి రాజు పెద్ద మొత్తంలో బంగారం, ధనం కోరాడని చెప్పబడుతోంది. బేగం వద్ద అపారమైన ధనం ఉండటంతో, అతడు అడిగినంత ధనం ఇచ్చింది. దాంతో బలవంతులైన ఆంగ్లేయులతో శతృత్వం కల్గినా బేగంకు నేపాల్ ఆశ్రయమిచ్చింది.

నగరంలోని ప్రముఖ స్థలంలో, ఇప్పుడు నేపాల్ లోని సింహదర్బార్ ఉన్నచోట, బేగం హజరత్ మహల్ ఒక రమ్యమైన భవనాన్ని నిర్మించింది. ఆ భవనంలోనే ఈ వీరవనిత అనేక సంవత్సరాల పాటు నివసించింది. ఆంగ్లేయుల ఎదుట శిరస్సు వంచడానికి మాత్రం ఆమె రాజీపడలేదు.

బేగం తన చివరి రోజుల్లో కళ్ళలో నీరు నిండగా "నాకు ప్రియమైన మాతృభూమిని, రాజ్యాన్ని

ఆంగ్లేయులు ఆక్రమించుకున్నారు. నా శరీరంపై ఆంగ్లేయుల తూటాల మచ్చలు ఏర్పడినాయి. నన్ను వాళ్ళంతా గుర్తుంచుకుంటారనే నా విశ్వాసం'' అంది.

కథ ఇక్కడితో అంతమవుతోంది. బహదూర్ బేగం ఎప్పటిదాకా జీవించిందో తెలుసుకోవడానికి ఆధారాలు దొరకలేదు. అయితే బేగం చూపిన త్యాగం, వీరత్వం చరిత్ర పుటల్లో ఒక అమర కథగా నిలిచిపోవడం మాత్రం ఖాయం. హిందుస్థాన్ నుండి ఏ వ్యక్తి అయినా ఖాట్మండుకు వెళ్తే ఆవీరదేశభక్తురాలి సమాధిపై రెండు చుక్కల కన్నీరు తప్పక కారుస్తాడు.

బేగం తన చివరిరోజుల్లో నీళ్ళు నిండిన కళ్ళతో ఇలా అంది "నాకు ప్రియమైన మాతృభూమిని, రాజ్యాన్ని ఆంగ్లేయులు ఆక్రమించుకున్నారు. ఆంగ్లేయులు ఒక్కొక్క అంగుళం కోసం యుద్ధంచేశారు. రక్తాన్ని ప్రవహింపజేశారు. నా శరీరంపై ఆంగ్లేయుల తూటాలు కనీసం ఏడుసార్లు మచ్చలను మిగిల్చాయి. నన్ను నా వాళ్ళంతా జ్ఞాపకముంచుకుంటారనే విశ్వాసం నాకుంది''.

డైరీలో ఒకపుట

ఇంకా పూర్తిగా ఎండ వేడెక్కనేలేదు .... అప్పుడే నిద్రనిశ్శబ్దం ఛిద్రమైపోయింది. హిండక్లోని ఓప్రాంతంలో తుపాకీ మోతలు మొదలయ్యాయి. ఇంగ్లీషు సేనలు మొహరించి ఉన్న ప్రదేశం అది. సూర్యుడు నెత్తిమీదకు వచ్చేదాకా యుద్ధం మొదలు కాదని వారు ఊహించారు. నిన్న సూర్యాస్తమయం వరకూ పోరాడిన భారతసైన్యం రణోన్మత్తత చూసి ఆంగ్లేయులు అదిరిపోయారు.

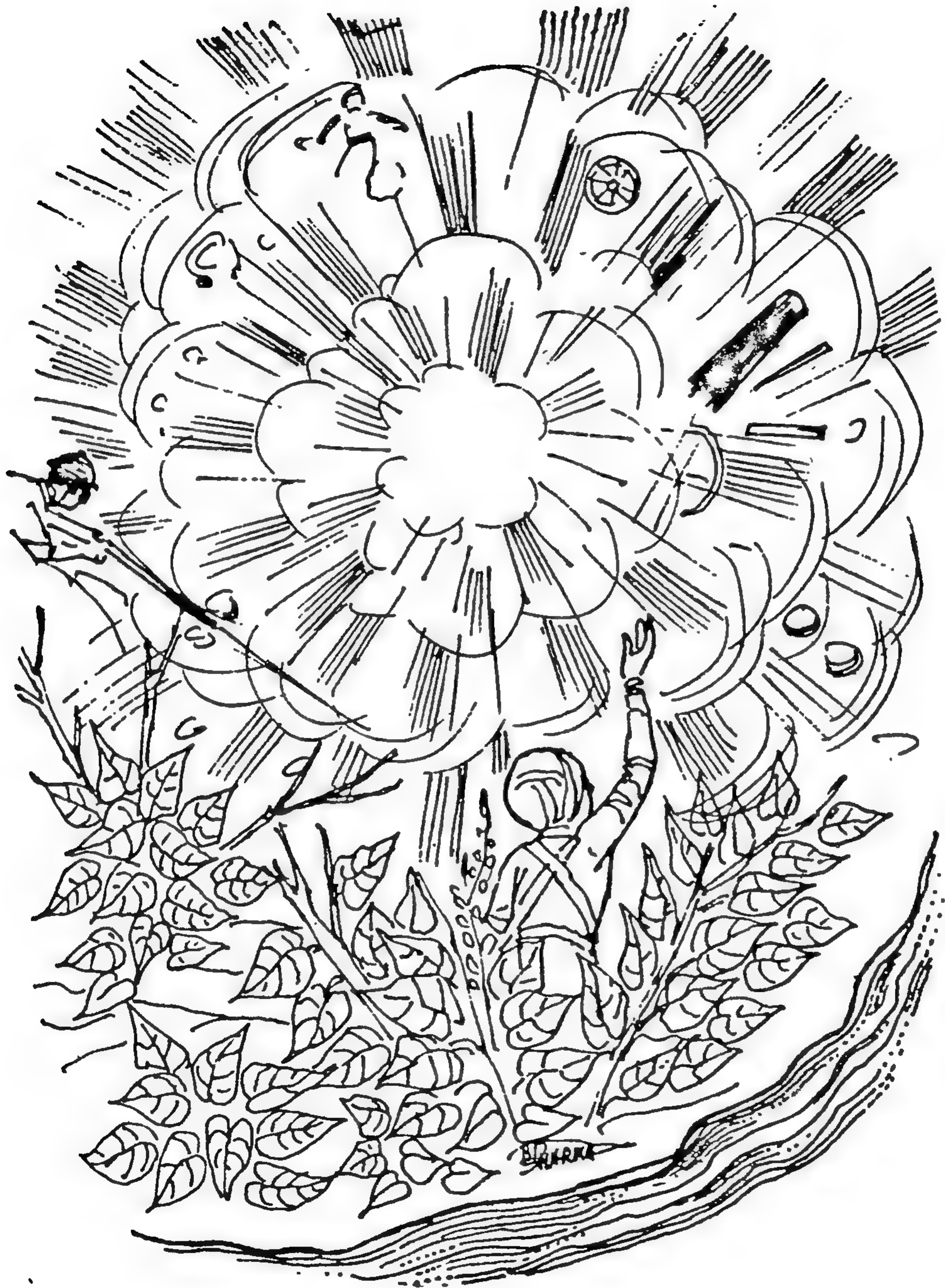
అదే హిండక్లోని మరో ప్రాంతంలో ఎనలేని హడావిడి . శబ్దాలు చాలా దూరం వరకూ వినిపిస్తున్నాయి. అదేదో యుద్ధభూమిలా కాకుండా బజారులా కనిపిస్తోంది. స్వాతంత్ర్యాన్ని కోరే వందలాది యువకులు స్వతంత్ర సేనల్లో చేరుతున్న దృశ్యం అది. స్వాతంత్ర్య ప్రాప్తికోసం ప్రాణాలైనా పణంగా పెట్టేందుకు వారు ఉద్యుక్తులవుతున్నారు.

తొలిసారి మోగిన తుపాకీలు కాస్తేపు శాంతించాయి. ఆ తరువాత అకస్మాత్తుగా బ్రిటిష్ పతాకం 'యూనియన్ జాక్' నింగెగిరింది. బగుల్ మోగింది. ఆంగ్లేయసేనలు ఆప్రమత్తం అయ్యాయి. చతురుడైన ఆంగ్లేయుల కమాండర్ విల్సన్ సైనికులకు పోరు ప్రారంభించమని ఆదేశాలిచ్చారు. నిన్నరాత్రి యుద్ధంలో గెలిచి, అలసిపోయి ఉన్న హిందుస్థానీ సేనలు ఇంకా యుద్ధానికి సన్నద్ధం కాలేదని విల్సన్ గుర్తించాడు. ఎండ మరింత పెరిగింది. సూర్యుడి ప్రతిబింబం ప్రతి ఫలించిన హిండక్ నది ఎర్రగా కనిపించింది. ఆంగ్లేయుల తుపాకీ తూటాలతో భారతీయ సైనికుల ఛాతీలు జల్లెడల్లా తూట్లు పడసాగాయి. వేడి నెత్తురుతో హిండక్ ఎర్రబారింది.

ఓ గంట గడిచిపోయింది. బ్రిటిష్ ధ్వజం గెలుపునకు మరింత చేరువయ్యారు. నిన్నటి పరాజయానికి ప్రతీకారం తీర్చుకుంటున్నారనిపించింది. హిండక్ తీరాన భారతీయ సేనలు మొహరించిన ప్రాంతాన్ని నేడు మోహన్ నగర్ అంటున్నారు. నేటి హిండక్ వంతెనకు ఒక మైలు ఎడమవైపున యుద్ధం జరిగింది. ఎదురుగా ఓపెర్ల కొండ ఉంది. ఈ కొండ నుంచే భారతీయ సేనలు తమ తూటాలను, బాణాలను ప్రయోగించి ఆంగ్లేయులను అష్టకష్టాలూ పెట్టారు. కానీ ఈ రోజు అదే కొండ వారి మృత్యువు ఎత్తులను కొలుస్తున్నట్టుంది.

ఒకటి, రెండు, మూడు, నాలుగు, అయిదు .... ఇంకా పదిమంది భారతీయ అశ్వ సైనికులు చూస్తూ చూస్తూనే కొండపైకెక్కారు. వారు ఆంగ్లేయుల తూటాల వర్షాన్ని, ఫిరంగల మోతని అంచనావేస్తున్నట్టు అనిపించింది. అంతలోనే ఓబ్రిటిష్ సైనికుడి దృష్టి వారిపై పడింది. ఫిరంగిని వారి పైపు గురిపెట్టాడు. చూస్తూ చూస్తూనే పెద్దపేలుడు ... భారీదుమ్ము.. ఆ తరువాత గాయాలతో క్షతగాత్రమైన సైనికులు నేలకూలారు. చనిపోయిన వారిలో అమర్ సింగ్ గా చరిత్రకెక్కిన అమరవీరుడు కూడా ఉన్నాడు. ఆయన చనిపోవడం స్వతంత్ర సైనికులకు చాలాపెద్ద దెబ్బ! కానీ అమర్ సింగ్ మృతిపట్ల కన్నీరు కార్చే సమయం కూడా వారికిలేదు. ఇటు విల్సన్ అమర్ సింగ్ మృతిని చూసి ఆనందంతో ఉప్పొంగిపోయాడు. ఇక విజయ పతాకాన్ని ఎగురవేయాలని ఆయన కలలు కనడం ప్రారంభించాడు.

అంతలో ఛళ్ళు ...ఛళ్ళున శబ్దం వినిపించింది. ఇద్దరు స్వతంత్ర సైనికుల నీటిలో దూకడం ఆంగ్లసైనికులు చూశారు. వారు తుపాకులను పేల్చసాగారు. కానీ భారతీయ సైనికులు నీటిలో మునిగి తమను తాము కాపాడుకో నారంభించారు. చాలాసేపు ఇది కొనసాగింది. ఇదొక ఆటలా జరుగుతోంది. భారతీయ వీరులు ఆంగ్లేయుల ఫిరంగిని ధ్వంసం చేసేందుకు ముందుకు సాగుతున్నారు. వారిద్దరిలోనూ ఒకరు అబ్దుల్ జహీర్. ఆయనకు తూటా తగిలింది. కానీ అనార్సింగ్ కుడిభుజమైన రూపాసింగ్ మాత్రం తన యత్నంలో విజయం సాధించాడు.

ఫిరంగికి చేరువకాగానే రూపాసింగ్ ఆంగ్ల సర్జర్ కంటపడ్డాడు. “ముందుకు అడుగేశావో జాగ్రత్త” అంటూ విల్సన్ తుపాకీ పేల్చాడు. కానీ ప్రాణాలు వదిలే ముందే రూపాసింగ్ మందుగుండును ఫిరంగిపైకి విసిరాడు. చూస్తూండగానే భారీ పేలుడు సంభవించింది. ఆంగ్లసైనికులకు అర్థమయ్యేలోపునే అందరూ మృత్యువాత పడ్డారు. తరువాత మిగిలిన భారతీయ సైనికులు హిండన్ దాటివచ్చి ఆంగ్లేయులపై దాడి చేశారు. కొద్ది సేపట్లోనే ఆంగ్లేయుల కథ అడ్డంతిరిగింది.

సూర్యుడు నడినెత్తిమీదకు వచ్చాడు. భారతీయ సైనికుడి పరాక్రమం వల్ల బ్రిటిషర్లు వెనక్కి పారిపోయారు. రూపాసింగ్ తన ప్రాణాలను పణంగా ఒడ్డి భారతీయులకు విజయ కిరీటాన్ని తొడిగాడు. నేడు చరిత్రలో రూపాసింగ్ పేరేలేదు. ఆ సమయంలో విల్సన్ తోపాటూ ఉన్న ఓఫీసరీ మాత్రం రూపాసింగ్ గురించి కొన్ని పంక్తులను తన డైరీలో వ్రాసుకున్నాడు. “నేను జీవితంలో ఎన్నో బలిదానాలను, శౌర్యపరాక్రమాలను చూశాను. కానీ ఈ ఉదాహరణ మాత్రం అద్భుతమైనది.”

బావిలో మందుగుండుసామగ్రి

కాన్పూర్, లక్నో, మీరట్ తదితర జిల్లాలకన్నా ఘాజియాబాద్ లో ఎన్నో చరిత్రాత్మక సంఘటనలు జరిగాయి. ఇక్కడి చరిత్రక ప్థలాలను చూసి, అర్థం చేసుకునే వారికి 1857 జన విప్లవం సహజంగానే గుర్తుకు వస్తుంది.

ఈ జిల్లాలోనే పిల్ఖువా అనే ప్రాంతం ఉంది. దానికి నాలుగు మైళ్ళ దూరంలో ముకిమ్ పూర్ అనే పల్లె ఉంది. జనావాసానికి అరమైలు దూరంలో ముకిమ్ పూర్ కోట ఉంది.

ఈకోట భగ్నావశేషాల్లో గత చరిత్ర దాగి ఉంది. ఇక్కడి అణువణువునా బలిదానాల చరిత్ర దాగి ఉంది. ప్రతి చరిత్రలోనూ ఒక వీరగాథ! అజ్ఞాత వీరుల గాథ! వీరిలో రాజాగులాబ్ సింగ్ వీరగాథ గురించి చరిత్రలో దస్తావేజులున్నాయి.

అవి జన విప్లవం మొదలైన రోజులు. గ్రామగ్రామంలో యుద్ధ సన్నాహాలు జరుగుతున్నాయి. గ్రామాలు ఆందోళిత మవుతున్నాయి. ఆ ప్రాంతంలో మాలాగఢ్ నవాబు వలీదాద్ ఖాన్ అందరికన్నా శక్తిమంతుడు. అందుకే ఢిల్లీ బాదుషా ఆయనను సుబేదారుగా నియమించాడు. వలీదాద్ ఖాన్ కు ఇద్దరు మిత్రులు. ఒకరు రాజాగులాబ్ సింగ్. మరొకరు వల్లభ్ గఢ్ రాజు నహర్ సింగ్. వీరు ఆంగ్లేయులకు వ్యతిరేకంగా వ్యూహాలు రూపొందించి, వీలు చిక్కనప్పుడల్లా వారిని చికాకుపెట్టి నష్టపరుస్తూండేవారు.

ఆంగ్లేయుల దృష్టి మాలాగఢ్ పై పడింది. అది అన్నిటికన్నా బలిష్టమైన కోట! అక్కడ సైన్యమూ ఎక్కువే. దానిని గెలుచుకునేందుకు బులండ్ షహర్ కలెక్టర్ ఇంగ్లండ్ నుంచి కెప్టెన్ హోక్ ను పిలిపించాడు.

అది సాయంకాల సమయం! కాళీనది ఒడ్డున నహర్ సింగ్, వలీదాద్ ఖాన్ లు అటూ ఇటూ తిరుగుతూ పోరాటం గురించి ఆలోచిస్తున్నారు. అదేసమయానికి దూరం నుంచి వస్తున్న ఒక పడవ కనిపించింది. ఇద్దరూ ఆశ్చర్యపోయారు. నహర్ సింగ్ చేయి కత్తి పిడి మీదకు వెళ్ళింది. ఆ మరుక్షణం మెరిసే కత్తి ఒర నుంచి బయటకు వచ్చింది. నహర్ సింగ్ ఏదో చేసేలోగానే పడవలోని వ్యక్తి చేయి ఊపాడు. అది శత్రువు కాదు మిత్రుడి హస్తం! "ఆగండి రాజా సాహెబ్. అతను మన మనిషిలాగానే ఉన్నాడు" అన్నాడు వలీదాద్ ఖాన్. నౌకతీరం చేరింది. అందులోనుంచి దిగిన గులాబ్ సింగ్ "అర్ధరాత్రికి పనిపూర్తయిపోతుంది" అన్నాడు.

"అంటే"... వలీదాద్ ఖాన్ గులాబ్ సింగ్ ని ఆశ్చర్యంగా ప్రశ్నించాడు. "హుజూర్ ... మొత్తం వింటే ఆశ్చర్యపోతారు ... రెండు వారాలు కష్టపడి కోట నలువైపులా నాలుగు బావులను తవ్వించాను. ఇక నాపని పూర్తయింది. ఆబావుల్లో నింపేందుకు మాలాగఢ్ నుంచి మందుగుండును పంపించే బాధ్యత మీది" అన్నాడు గులాబ్ సింగ్.

"శెభాష్" ముగ్గురు మిత్రులూ పెద్దగా నవ్వుకున్నారు. సాయంత్రపు నిస్తబ్ధతలో వారి నువ్వు నలుదెసలా మార్మోగింది. రాత్రికి రాత్రే మాలాగఢ్ నుంచి సారంగం ద్వారా మందుగుండును ముకిమ్ గఢ్ కి చేర్చారు. దానిని బావుల్లో నింపారు. ఆంగ్లేయుల అత్యాచారాలకు గురవుతున్న అమరవీరుల కుటుంబాలకోసం ఇరవై

ఒంటెలపై ఆహార ధాన్యాలను కూడా తీసుకెళ్ళారు.

యుద్ధం కొనసాగుతూనే ఉంది. చరిత్ర లిఖితం అవుతూనే ఉంది. మాలాగడ్ పతనమయ్యాక ఈ ప్రాంతంలో ఆంగ్లేయుల హడివిడి పెరిగింది.

నేటి మోడీనగర్ సమీపంలోని అయిదు గ్రామాలను తిరుగుబాటు గ్రామాలుగా ఆంగ్లేయులు ప్రకటించారు. వాళ్ళు ఆ గ్రామాలను బుగ్గిచేశారు. గ్రామాల్లోని నిరపరాధులను కొరడాలతో కొట్టి హింసించేవారు. పలువురిని కాల్చి చంపారు.

ఆంగ్లేయులు క్రూరులుగా మారారు. తమ ఆధిపత్యం పునాదులు కదిలిపోవడంతో వారు భారతీయులపై వేటకుక్కల్లా విరుచుకుపడ్డారు. మోడీనగర్ నుంచి ఘాజియాబాద్, అక్కడ నుంచి గడ్, బులంద్షహర్ నుంచి గులావటీ, దాదర్, ఢిల్లీ వరకూ వారి ఉక్కుపిడికిట్లో ఇరుక్కుపోయాయి.

ముకిమ్పూర్ కోట నుంచి విప్లవకారులకు అన్నపానీయాలు, ఆయుధాలు సరఫరా అవుతున్నాయన్న సంగతి ఆంగ్లేయులకు గూఢచారుల ద్వారా తెలిసింది. బ్రిటిష్ సర్దారు నాయకత్వంలో ఒక దళం అక్కడికి వెళ్ళింది. సైనికులు గులాబీసింగ్ ను పట్టుకుని సర్దారు ముందు హాజరు పరిచారు.

“ ఈకోట నుంచి విప్లవకారులకు సహాయం అందుతోంది!” అని బ్రిటిష్ అధికారి గద్దించాడు.

“ మీకెవరో తప్పుడు సమాచారం అందించారు. కావాలంటే వచ్చి చూసుకోండి. నేను చెప్పేది అబద్ధమైతే కాల్చి చంపండి” అన్నాడు గులాబీసింగ్.

తన బలిదానానికి తరుణం ఆసన్నమైందని గులాబీసింగ్ తెలిసిపోయింది. అయితే బతికుండగా ఆంగ్లేయుల చేజిక్కుకూడదని ఆయన నిశ్చయించుకున్నాడు. బ్రిటిష్ దళం కోటులోకి ప్రవేశించింది. అది నిజంగానే ఖాళీగా ఉంది. “ కోటలో ఎవరూలేరా?” అని బ్రిటిష్ అధికారి ప్రశ్నించాడు. “ ఇక్కడ ఎందుకుంటారు. ఇది నా ధాన్యగారం మాత్రమే. రండి దానిని కూడా చూడండి” అన్నాడు గులాబీసింగ్. అధికారికి నమ్మకం కుదిరింది. నలుగురైదుగురు సైనికులతో కలిసి “పదండి దాన్ని కూడా చూద్దాం” అంటూ బయలు దేరాడు. కొంచెం ముందుకు పోగానే గులాబీసింగ్ “ ఎవరక్కడ ... సాహెబ్ వచ్చారు. గొదాము చూపించండి” అన్నాడు. ఆ మరుక్షణం ఆయన బావిలో దూకేశాడు. ఆంగ్లేయులు నిర్హిత పోయారు. ఏదో ఒకటి చేసేలోగానే ఒక్కసారి భూమి కంపించింది. చూస్తూండగానేకోట అగ్నిగోళంలా మారిపోయింది. బావుల్లోని మందుగుండు భయంకర శబ్దంతో పేలిపోయి ఆంగ్లేయులందరినీ స్వాహా చేసేసింది.

గులాబీసింగ్ పేరు నేడు చరిత్రలో కానరాదు. కానీ నాటి ముకిమ్పూర్ భగ్నావశేషాలపై నిర్మించిన గడ్ ఇప్పటికీ ఉంది.

రాజా సూరజ్మల్

సూరజ్మల్ అనే వీరడైన ఒక రాజు ఉండేవాడు. తన 50 సంవత్సరాల జీవితకాలంలో, ఈ సూరజ్మల్ తన సమకాలీన చరిత్రను ఒక కొత్త మలుపు తిప్పాడు. అతడు మొఘలులను, మరాఠాలను అనేకసార్లు ఇబ్బందుల పాల్పేశాడు. చరిత్రలో అతడు జాట్ రాజు సూరజ్మల్ పేరుతో ప్రసిద్ధి గాంచాడు.

సూరజ్మల్ కు పూర్వం, ఆ తర్వాత ఏ రాజుకూడా ఆయన అంత శక్తిమంతుడు కాదు. సూరజ్మల్ కారణంగా జాట్లకు వీరజాతి అనే గౌరవం లభించింది. సూరజ్మల్ తండ్రిపేరు బదన్ సింహుడు. జేవియర్ వైండల్ అనే చరిత్రకారుని ప్రకారం సూరజ్మల్ బదన్ సింహుడి కుమారుడు కాదు. అంతేకాదు వారిద్దరి మధ్య ఎలాంటి రక్త సంబంధమూ లేదు. సూరజ్మల్ దేవకి అనే ఆమె కుమారుడు. ఆ మహిళ ఒకసారి ఒక ముద్దులొలికే బిడ్డను తీసుకొని బదన్ సింహుడు ఇంటికి వచ్చింది. ఆ మహిళ అందాన్ని చూసి బదన్ సింహుడు ఆమె పట్ల ఆకర్షితుడై, ఆమెను వివాహమాడాడు. బదన్ సింహుడి ఆశ్రమంలో సూరజ్మల్ ఆలనాపాలనా జరిగింది. సూరజ్మల్ ప్రతిభ చూసి బదన్ సింహుడు తన ఉత్తరాధికారిగా నియమించాడు.

చక్రవర్తి కావాలనే ఆకాంక్షగల సూరజ్మల్ పానిపట్టు యుద్ధం తర్వాత ఢిల్లీని జయించాలని కలలుగన్నాడు. అయితే మొఘలులు, ఆఫ్ఘన్లు, మరాఠాలు అతడి దారికి అడ్డంగా నిల్చి ఉన్నారు. ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీతో జరిగిన యుద్ధం కారణంగా బెంగాల్ నవాబు సూరజ్మల్ ను సైనిక మద్దతు కోరటం జరిగింది. ఈ సంఘటన ద్వారా సూరజ్మల్ పరాక్రమమేమిటో తెలుసుకోవచ్చు. ఎర్రకోటలోని దర్బార్-ఇ-ఖాస్ లో బాద్ షా దర్బార్ ను సమావేశపరచి, గాయకులతో పాటలు పాడిస్తున్నారు. మరాఠాల మధ్య బందీలా ఉన్న కూడా బాద్ షా గాయకుల పాటలను గాక, వారి అందచందాల పట్ల ఆకర్షితుడై ఖుషీగా ఉన్నాడు. దర్బార్ లోని మగిలిన వారంతా ఆహో.. ఓహో .. అనుకుంటూ ఆనందంగా ఉన్నారు. ఇలాంటి స్థితిలో ఆ మహల్ లోనికి ఒక వార్తాహరుడు వచ్చి “జాట్ రాజు సూరజ్మల్ బాద్ షాతో కలవడానికి వచ్చాడు” అని సందేశం చెప్పాడు.

సూరజ్మల్ పేరు వినిగానే బాద్ షాకు నోటమాట రాలేదు. తల వంగిపోయింది. వెంటనే చేయి పైకెత్తి అక్కడ జరుగుతున్న గానాబజానాను ఆపేయమన్నాడు. చూస్తుండగానే దర్బార్ లో వాతావరణం మారిపోయింది. కొంత సేపటి తర్వాత సూరజ్మల్ బాద్ షా ముందుకు వచ్చాడు. బాద్ షా నవ్వు ముఖంతో అతడి చేతిని పట్టుకొని తన దగ్గరలో కూర్చోబెట్టుకున్నాడు.

సూరజ్మల్ బాద్ షాతో “నేను మొఘల్ సుల్తాన్ కు స్నేహితుణ్ణి. అయితే మరాఠాలు ఇంతదూరం వచ్చి మనపై అధికారం చలాయించడానికి వారికి ఏమి హక్కు ఉంది. మాకు కూడా ఆశక్తి ఉంది. మనం కలిసి మొఘల్ సామ్రాజ్యాన్ని మరింత పటిష్టం చేద్దాం” అన్నాడు. బాద్ షా నవ్వి తర్వాత గంభీరంగా ఉండిపోయాడు. ఎందుకంటే ఆ సమయంలో ఆ దర్బారులో కొందరు మరాఠా సైనికులు ఉన్నారు. తర్వాత ఖరీదైన ఒక అంగ వస్త్రాన్ని తెప్పించి సూరజ్మల్ కు కానుకగా ఇచ్చి బాద్ షా ఇలా అన్నాడు - “దీంతో నువ్వు ఒక అంగరఖా కుట్టించు. దాన్ని ధరిస్తే మాకు సరైన స్నేహితుడివని భావిస్తాను.” ఆ తర్వాత సూరజ్మల్ తిరిగి వెళ్ళిపోయాడు. ఆ అంగవస్త్రంతో అంగరఖా కుట్టించి ముఖ్యమైన సందర్భంలో దాన్ని ధరించాలని నిర్ణయించుకున్నాడు.

మరోవైపు నిజాముద్దౌలా సూరజ్మల్ పట్ల అసహనంతో ఉన్నాడు. అయితే సూరజ్మల్ ను

అప్పుడు ఒక సైనికుడు వచ్చి ఇలా చెప్పాడు "హుజూర్! ఇతడే రాజా సూరజ్ మల్. నేను అతని అంగరక్షాను గుర్తు పట్టాను. బాద్షా సలామత్ దానిని సూరజ్ మల్ కు కానుకగా ఇచ్చినప్పుడు నేను అక్కడే ఉన్నాను".

ఎదిరించడానికి సిద్ధంగా లేడు. అతడు అనేక సార్లు తన కుటిల నీతితో సూరజ్ మల్ ను మోసం చేయ చేయడానికి ప్రయత్నం చేశాడు. కానీ సూరజ్ మల్ మాత్రం ఎప్పుడూ మోసపోలేదు.

ఒకరోజు సూరజ్మల్ సైన్యం ఢిల్లీవైపు ప్రయాణించడం ప్రారంభించి హిండన్ నది ఒడ్డు వరకూ వచ్చి ఆగింది. మరో వైపు మొఘలు సైన్యం సూరజ్మల్ను ఎదుర్కోవడానికి వస్తోంది. సాయంత్రమై చీకట్లు ముసరగానే రాజా సూరజ్మల్ విశ్రాంతి తీసుకుంటాడు. అటువైపు, ఇటువైపు కాగడాలు వెలుగుతున్నాయి. మంటలు మండుతున్నాయి. వాటికి అటూ ఇటూ సైనికులు కూర్చోని వెచ్చదనాన్ని ఆస్వాదిస్తున్నారు. పొదల మాటున మొఘల్ సేన కదలి దగ్గరికొస్తున్న విషయాన్ని వారు గుర్తించనేలేదు. మొఘల్ సేన మాత్రం దాడిచేయడానికి సిద్ధంగా ఉంది.

మొఘల్ సేనకు సూరజ్మల్ గుడారం ఏదో తెలిసిపోయింది. అయితే సూరజ్మల్ వద్దకు వెళ్ళడానికి మొఘల్ సేనకు ధైర్యం చాలటం లేదు. సూరజ్మల్ను ఎలాగైనా బంధించాలని మొఘల్ సేన ఉవ్విళ్ళూరుతోంది.

మరింత పొద్దుపోయింది. సూరజ్మల్ సైన్యం చీకూచింతి లేకుండా నిద్రపోతోంది. మరికొంత సమయం గడిచింది. పక్షుల కిలకిలారవాలు మొదలైనాయి. సూర్యోదయమవుబోతున్న దనడానికది సంకేతం. చీకట్లు తొలగక ముందే, నక్షత్రాలు మాయమవకముందే మొఘల్ సైన్యం నిజాముద్దౌలా నేతృత్వంలో సూరజ్మల్ సైన్యంపై దాడి చేసింది.

కలకలం విన్న సూరజ్మల్ కోపంతో లేచాడు. తన కత్తి, డాలు తీసుకొని, గుట్టమెక్కి ఏమీ ఆలోచించకుండా యుద్ధరంగంలోకి దూకాడు. ఒకవైపు చీకటి సమయం, హిండన్ నది ఒడ్డున ఎగుడు దిగుడు నేల, మరోవైపు పొదలు. ఇలాంటి స్థితిలో యుద్ధం చేయడం అంత సులభం కాదు. అయినా సూరజ్మల్ కత్తిపైకి లేస్తూ, తలలను ఖండిస్తూ ముందుకెళ్తోంది. అయితే. ఆరోజు చరిత్ర మరోవిధంగా ఉండాలని భావిస్తోంది. సూరజ్మల్ మొఘల్ సైనికుల కపటం వల్ల కింద పడిపోయాడు. వాళ్ళ చేతిలో నుండి తప్పించుకోలేకపోయాడు. మొఘల్ సైనికులు అతడి శిరస్సును ఖండించి తీసుకుపోవాలనుకున్నారు. తలను తీసుకొచ్చేటప్పుడు రాజా సూరజ్మల్ను అనేకసార్లు పొడిచారు. ఎందుకంటే సూరజ్మల్ ఎలాంటి పరిస్థితిలో కూడా బతకకూడదు అనే ఉద్దేశ్యంతో.

నిజాముద్దౌలాకు ఈ విషయం తెలియగానే, దాన్ని అతడు నమ్మలేదు. “ఆ వీరుడిని మన సైనికులు ఎన్నడూ చంపలేరు. మోసం ద్వారా కూడా ఆపనిచేయలేరు” అన్నాడు.

అంతలో ఒక మొఘల్ సైనికుడు వచ్చి “హుజార్! అతడే రాజా సూరజ్మల్. నేను అతడి అంగరఖాను గుర్తుపడతాను. నాముందే బాద్షా సలామత్ దాన్ని రాజా సూరజ్మల్కు కానుకగా ఇచ్చారు. అతడు అదే అంగరఖాను ధరించి ఉన్నాడు” అన్నాడు.

ఆ తర్వాత మొఘల్ సైన్యం రాజా సూరజ్మల్ తలను ఒక పెద్ద చెట్టు కొమ్మకు వేలాడదీసింది. సూరజ్మల్ తలను చూసి అతని సైనికుల ధైర్యం సడలిపోయింది. విజయం మొఘలాయిలవశమైంది. సూర్యుడు ఉదయిస్తుండగానే వీర సూర్యుడు అస్తమించాడు. ఇప్పటికీ సూరజ్మల్ వీరత్వం, ప్రజాభిమానం గురించిన చర్చ నేటికీ భరత్పూర్ ప్రాంతంలో జానపద గీతాల రూపంలో ప్రచారంలో ఉంది. భరత్పూర్ ఆ సమయంలో రాజా సూరజ్మల్ రాజధానిగా ఉండేది.

బరేలీ బజారులో

“ ఇది ముత్యాల హారం” అంటూ వేలంవేసే ఆవృత్తి రెండు చేతులతో మెరుస్తున్న ఒక ఆభరణం చూపిస్తూ గట్టిగా అరవ సాగాడు. “రెండు వేల రూపాయలు” తెల్లగా ఉన్న విదేశీయుడు అన్నాడు. అతని వెనుకన ఉన్న స్త్రీ భుజంపై చేయివేసి “ డియర్ ఈ హారం కొనుగోలు చేయి” అని గోముగా అభ్యర్థించింది. ఆంగ్లసైనికులు, వారి భార్యల సమూహం ఉత్సాహంగా వేలంపాటలో పాల్గొంటున్నారు.

“రెండువేల ఒకవంద” తీసుకోండి అమ్మా! బరేలీ ప్రధానమంత్రి, రోహిల్ ఖండ్ స్వతంత్ర రాజ్యానికి చెందిన మంత్రి శోభారామ్ భార్యకు చెందినదీ విలువైన హారం - కేవలం రెండు వేల రెండువందలకే మీకు అభిస్తోంది.”

“చూడండి ఈ హారంలో ఎన్ని మంచి ముత్యాలు ఉన్నాయో! ఇది వారికి పరంపరగా వచ్చిన హారం. రాణికి చాలా ఇష్టమైనది కూడా.”

ఆంగ్లేయులలో ఈ హారంపై మోజు మరింత ఎక్కువైంది. వేలం వేసే వ్యక్తి హారం విశిష్టతను పొగుడుతూ “అయ్యా! నవాబు ఖాన్ బహదూర్ ఖాన్ స్వయంగా శోభారాం భార్యకు ఈ హారాన్ని కానుకగా ఇచ్చాడు. బరేలీని స్వాధీనం చేసుకున్న విజయోత్సాహంతో ఈ ముత్యాలహారాన్ని ఆమెకు కానుకగా ఇచ్చాడు.”

“అయితే! పాపం ఆమె ఒక సంవత్సరం కూడా ఈ హారాన్ని ధరించలేకపోయింది. అవును హుజూర్ ఈ స్వతంత్ర రాజ్యం ఒక సంవత్సరం మాత్రమే కొనసాగింది. శోభారాం భార్యకు ఇష్టమైన ఈ హారాన్ని తీసుకోండి. కేవలం రెండువేల రెండు వందల రూపాయలకే” అంటూ గట్టిగా హారాన్ని గూర్చి వివరించసాగాడు.

అక్కడ గుమిగూడిన ప్రజలలో గుసగుసలు వినిపించాయి. బరేలీ నగర ప్రజలు దూరంగా ఉండి అంతా గమనిస్తూ ఉన్నారు. ప్రజలకు బరేలీలో ఏర్పడిన స్వతంత్ర హిందూ రాజ్యం కేవలం ఒక సంవత్సరం కాలంలోనే తిరిగి ఆంగ్లేయుల ఆధీనంలోకి వెళ్ళిపోయిన సంఘటన గుర్తుకురాసాగింది. స్వతంత్ర హిందూరాజ్యం ఏర్పడిన ఆనాటి సంఘటన ప్రజల స్మృతిపథంలో కదలసాగింది. ఆరోజు నగరకొత్వాల్ సమక్షంలో ఎంతటి అద్భుత సంఘటన జరిగింది. ఆనాడు జరిగిన ఆ అద్భుతమైన సంఘటన ప్రజలు మననం చేసుకోసాగారు.

ఆరోజు నగరంలో నివసిస్తున్న హిందువులు, ముస్లింలు ఇక్కడే గుమిగూడారు. సేనాపతి బర్క్ ఖాన్ ఆంగ్లేయుల సైన్యంలో తిరుగుబాటు తీసుకువచ్చాడు. మొత్తం సైన్యంలో విప్లవం చెలరేగింది. ఒకవైపు అశ్వకదళం, మరోకవైపు పదాతిదళం వరుసలో నిలబడిఉంది. కొత్వాల్ ముందు ఫిరంగులు నిలిపివున్నాయి. ఇది సైనిక ప్రదర్శన అంతలో బర్క్ ఖాన్ పెద్దగా హెచ్చరిస్తూ “మొత్తం సైన్యం అంతా మీ ముందు నిలిచిఉంది. ఫిరంగుల నుంచి మేం మందుగుండులను తొలగించాం. మిగిలిన సైనికులంతా ప్రాణాలరచేత పట్టుకొని పరారి అయ్యారు. ఈ ప్రాంతంలో తెల్లవాళ్ళకి రాజ్యం అంతరించినట్లే. మీరు స్వతంత్ర రాజ్యం ఏర్పాటు చేసి ఢిల్లీ చక్రవర్తి సహకారంతో ప్రజలను పాలించండి” అన్నాడు. ఇంతలో ఓసైనికుడు “ఫిరంగీ ముర్దాబాద్” అంటూ గట్టిగా అరిచాడు. జనరల్ బర్క్ ఖాన్ గంభీరమైన స్వరంతో ఇలా అన్నాడు “మనకు ఇద్దరు మంచి వ్యక్తులు కావాలి. ఒకరు నిజాయితీ పరుడైన హిందువు. మరొకరు నిజాయితీ గల ముస్లిం” రెండో వైపును నుంచి వినబడింది - “నవాబ్ ఖాన్ బహదూర్ ఖాన్.” కటేహర్ నవాబు హజరత్

హఫీజ్ ఖాన్ పేరు అందరికీ తెలిసిందే. ఆయన పేరు రోహిల్ ఖండ్ అంతా మారుమోగిపోయింది . మొగలు పాదుషా ఆయనపట్ల ఎంతో గౌరవం ప్రదర్శించేవాడు. అయితే ఆంగ్లేయులు నెమ్మదిగా నెమ్మదిగా రోహిల్ ఖండ్ ను స్వాధీనం చేసుకున్నారు. సైనికులంతా ముక్తకంఠంతో “మేం ఖాన్ బహదూర్ ను మా నవాబుగా అంగీకరిస్తున్నాం.” జనరల్ బర్క్ ఖాన్ ఉచ్చస్వరంతో “సరే! నేటి నుంచి నవాబ్ ఖాన్ బహదూర్ ఈ ప్రాంతానికి నవాబు. ఆయన ప్రజలను చక్కగా పాలిస్తారనే నమ్మకం నాకు ఉంది.” తెల్లటిరంగులో మెరిసిపోతున్న నవాబు నెమ్మదిగా లేచి నిటారుగా నిలచి కళ్ళు మూసుకుని గంభీరంగా ఇలా అన్నాడు. “అంతా భగవదేచ్ఛ! నాకు మీ నిర్ణయం సమ్మతమే. అయితే వృద్ధుణ్ణి కావటంతో నాకు అంతగా శక్తి లేదు. ఆరోగ్యం కూడా అంతబాగాలేదు. అయినప్పటికీ నాశాయశక్తులా కృషిచేసి రాజ్యాన్ని పటిష్టంచేస్తాను. “ఖాన్ బహదూర్ కి జయ్!” అన్న జయజయధ్వానాలు ఆకాశాన్నంటాయి. నవాబు మళ్ళీ ఇలా అన్నాడు - “ ఆంగ్లేయులకు ఎదురొడ్డి పోరాడతానని, స్వతంత్రంగా పాలిస్తానని మాట ఇస్తున్నాను. నాకు జీవితంపై ఆసక్తి లేదు. అయితే ఒక మంచి హిందువు మంత్రిగా ఉండి సలహాలు ఇవ్వాలని కోరుతున్నాను”. సైనికులంతా శోభారాం పేరు సూచించారు. జనరల్ బర్క్ ఖాన్ “అందరికీ ఈ పేరు సమ్మతమేనా?” అని ప్రశ్నించాడు. అంతా “ ఆయనపట్ల మాకు విశ్వాసం ఉంది” అని తమ ఆమోదం తెలిపారు. కటేహర్ రాజ్యానికి ప్రధాన మంత్రిగా శోభారాం నియమితుడయ్యాడు. “చెప్పండి! శోభారాంజీ మీకు ప్రధానమంత్రిగా ఉండడం సమ్మతమేనా?” అని బర్క్ ఖాన్ ప్రశ్నించాడు.

ఒక సాధారణ వ్యాపారస్తునివలె కన్పించే శోభారాం వినయంగా లేచి మందస్వరంతో “నాకు మీరంతా చేసిన నిర్ణయాలు సమ్మతమే. మీరు నాపై ఉంచిన బాధ్యతలు స్వీకరించి ఆంగ్లేయులకు విరుద్ధంగా పోరాడతాను.” ఆతరువాత బరేలీ వీధుల్లో ఆనందం తాండవించింది. “ ఆంగ్లేయుల రాజ్యం అంతమైంది. బరేలీలో స్వతంత్ర హిందూ రాజ్యం ఏర్పడింది. ఢిల్లీ పాదుషా ఆశీస్సులతో ఖాన్ బహదూర్ ఖాన్ రాజ్యం పాలిస్తాడు” అంటూ ప్రజలు ఆనందంగా ముచ్చటించుకోసాగారు. 125 సంవత్సరాల పూర్వమే ఈ విధంగా బరేలీలో స్వతంత్ర రాజ్యం ఏర్పాటైంది.

పూర్తిగా ఒక సంవత్సరం పాటు బరేలీలో స్వతంత్ర పాలన కొనసాగింది. సామాన్య ప్రజలవలె కనిపించే శోభారాం, ఖాన్ బహదూర్ ఖాన్లు చాలా చక్కని పరిపాలన అందించారు. బరేలీ, ఫిరీబీత్, షాన్ జహ్ పూర్, బదాయూ, వరన్ తదితర పట్టణాల నుంచి ఆంగ్లేయుల సైన్యాన్ని తరిమివేయడానికి శోభారాం వ్యూహం రూపొందించాడు. అయితే దురదృష్టవశాత్తూ ఆ వ్యూహం విఫలమైంది. ఢిల్లీ పాదుషా తొలగిపోడానికి సిద్ధమయ్యాడు. బర్క్ ఖాన్ చివరి ప్రయత్నంగా పాదుషానుద్దేశించి “మీరు బరేలీకి బయలుదేరండి, ప్రస్తుతం మనం ఒక యుద్ధంలో మత్రమే ఓడిపోయాం. రేపు మరోయుద్ధంలో గెలవవచ్చు” అని సలహా ఇచ్చాడు. అయితే పాదుషాకు బర్క్ ఖాన్ హితవు చెవికెక్కలేదు. ఆయన ఆంగ్లేయులకు లొంగిపోయాడు.

అయితే ఆ తరువాత కూడా బరేలీ స్వతంత్రంగా ఉంది. లక్నోలో పరాజయం తరువాత శోభారాం ఆహ్వానంపై నానాసాహెబ్, బాలారావు, తాంత్యాతోపే, ఫిరోజ్ షా, ఫరూకాబాద్ వీరుడు నవాబు రయ్యాస్ ఖాన్, తదితర రాజులంతా తమతమ సైన్యాలను తొడ్కొని బరేలీకి తరలివచ్చారు.

ఆంగ్లేయులకు వ్యతిరేకంగా స్థానిక రాజులు పోరాటం ప్రారంభించి ఒక సంవత్సరం గడిచి పోయింది. ఆంగ్లేయులు తమ సైన్యాన్ని అంతటినీ సమీకరించి చక్కని వ్యూహంతో బరేలీపై దాడి చేశారు. మొదటి

రోజు యుద్ధంలో ఆంగ్లేయులే ఓడిపోయారు. అయితే ఆధునిక శస్త్రాల కారణంగా రెండో రోజు ఆంగ్లేయులను విజయలక్ష్మి వరించింది. ఇప్పుడు స్వతంత్ర రాజుల ముందు రెండే మార్గాలు మిగిలాయి. ఒకటి యుద్ధం చేస్తూ వీరమరణం పొందడం లేదా తాత్కాలికంగా వెనక్కు తగ్గి మళ్ళీ సైన్యాన్ని సమీకరించి యుద్ధం చేయడం. ఖాన్ బహదూర్ ఖాన్ మొదటి మార్గంవైపు మొగ్గుచూపగా శోభారాం మాత్రం రెండో మార్గమే శ్రేయస్కరమని భావించాడు. పర్యవసానంగా స్వతంత్ర రాజులంతా తమ సైన్యంతో హిందూదేశం విడిచి నేపాల్ లో ప్రవేశించడానికి బయలు దేరారు. అక్కడ నేపాల్ సరిహద్దుల్లోని తరాయి అడవుల్లో వేలాది మంది సైనికులు ఏకమయ్యారు.

హిందూ రాజులు మళ్ళీ దాడి చేయడానికి సిద్ధంగా ఉన్నారన్న సమాచారం ఆంగ్లేయులకు అందింది. వారు నేపాల్ రాజుపై భారత సైనికులను తమ దేశంలో ప్రవేశించడానికి అనుమతి ఇవ్వాలని ఒత్తిడి ప్రారంభించారు. భారత సైనికులకు నేపాల్ లో ఆశ్రయం లభిస్తే ఇక్కడ తమకు ఏసమస్య ఉండదని ఆంగ్లేయుల ఆశ. అయితే నేపాల్ రాజు భారత సైన్యానికి ఆశ్రయం ఇవ్వడానికి అంగీకరించలేదు.

తరాయి అడవులన్నీ దేశభక్తులైన సైనికులతో నిండిపోయింది. వారికి అడవులు తపోభూమిగా మారిపోయాయి. తగిన ఆహారం లభించక పోయినప్పటికీ సైనికులు ఆంగ్లేయులపై దాడి చేయడానికి సన్నద్ధంకాసాగారు. అయితే దురదృష్టం వారిని ఇంకా వెన్నంటే ఉంది. తరాయి అడవుల్లో మలేరియా వ్యాపించటంతో సైనికులు ఆ వ్యాధిబారిన పడ్డారు. ఒక పక్క ఆకలిదప్పులు మరొక పక్క మలేరియా వ్యాధి భారత సైనికులపై దాడి ప్రారంభించాయి. అనేక వందల మంది సైనికులు మలేరియాతో మరణించారు. మిగిలిన వారు ఆంగ్లేయులతో పోరాడి వీరమరణం పొందారు.

ఈసంఘటనల తరువాత శోభారాం జూడ ఎవరికీ తెలియలేదు. ఈకథలో మొదటి పేర్కొన్న వేలంపాట పోరాటం కొనసాగిస్తున్న రోజుల నాటిది. శోభారాం ఆస్తులనన్నిటినీ ఆంగ్లేయులు వేలంవేశారు. ఆయన దేశభక్తిని ప్రశంసించి లభించిన బహుమతులన్నీ బరేలీబజారులో వేలంలో అమ్ముడైపోయాయి. వేలం పాటలో శోభారాం భార్య ఆభరణాలను కొనుగోలు చేసిన ఆంగ్ల సిపాయిలు వాటిని తమ భార్యలకు కానుకగా సమర్పించారు. ఆ విధంగా తమపై తిరుగుబాటు చేసిన భారత సైనికులపై గల తమ అక్కసునంతా వెళ్ళగక్కారు.

అజీజాన్ బాయి

కొన్ని రోజుల నుంచి రకరకాల వార్తలు వినిపిస్తున్నాయి. అయితే ఆ భవనంలో అంతటా నిశ్శబ్దం తాండవిస్తోంది. అన్ని గదులు చిదరవందరగా ఉన్నాయి. అలాంటి వాతావరణంలో గజల్టు మహారాణి అజీజాన్ దీర్ఘాలోచనలో మునిగిపోయింది. ఆమె ఆగదిలో ఒకమూల మౌనంగా కూర్చుని ఉంది.

అజీజాన్ కాన్పూర్‌లోనే నివశిస్తోంది. 24 సంవత్సరాల వయస్సుగల ఈయువతి మంచిగాయని మాత్రమే కాదు. ఆమె మంచి నర్తకి కూడా. ఆమె తన కళానైపుణ్యం, అందం కారణంగా సుదూర ప్రాంతాలలో కూడా ప్రసిద్ధిపొందింది. ఆమె సౌందర్యం ముందు స్వర్గంలోని అపురసలు కూడా దిగదుడుపేనని ప్రజలు భావించేవారు.

అజీజాన్ సంపదలో పుట్టి, ఐశ్వర్యంలో పెరిగింది. ఆమెకు కష్టాలు, దుఃఖం అంటే ఏమిటో తెలియవు. సంపదలో లభించే వైభవం అంతా ఆమె అనుభించింది. ఆమె కీర్తి కాన్పూరు నుంచి వారణాసి, ఢిల్లీల వరకు వ్యాపించింది. గజ్జీరాణి అజీజాన్ నర్తకి మాత్రమే కాదు, ఆమెలో దేశభక్తి మూర్తీభవించింది. ఆమె నరనరాల్లో దేశభక్తి నిండిఉంది. ముస్లిం స్త్రీ అయినప్పటికీ ఆమెకు హిందూసంస్కృతి, సాంప్రదాయాలపట్ల విశేషగౌరవం ఉంది. ఆమె హోళీ, దీపావళి తదితర హిందూ పండుగలను ఉత్సాహంతో చేసింది. ఆమె వ్యవహార సరళి కొందరికి నచ్చకపోయినా ఆమెకు వ్యతిరేకంగా ఒక్కమాటకూడా మాట్లాడే ధైర్యం ఎవరికీలేదు.

ఒకసారి ఒక ఆంగ్లేయ అధికారి అజీజాన్ ను తన భవంతికి రావాలని ఆదేశించినా ఆమె దానిని తిరస్కరించింది. ఆమెకు ఎంతటి ధైర్యం? ఆంగ్లేయులన్నా, ఆంగ్లేయుల రాజ్యం అన్నా ఆమెకు ఎంతోద్వేషం.

కాలం గడుస్తోంది. అజీజాన్ దేశభక్తి భావాలు నాటుకుంటున్నాయి. ఆమె కొద్దికాలం నుంచి ఆటపాటలకు, నాట్యానికి దూరంగా ఉండిపోయింది. తనను కలుసుకోడానికి ఎవరినీ అనుమతించవద్దని ఆమె తన దాసీలకు ఆదేశాలిచ్చింది. నగరంలోని ప్రముఖులందరూ ఆమె వద్దకు వచ్చేవారు. అయితే ప్రస్తుతం వారికందరికీ అనుమతి నిరాకరించబడ్డది. వచ్చిన ఆగంతుకులంతా నిరాశతో తిరిగి వెళ్ళిపోవలసి వచ్చేది. తమలో తాము గుసగుసలాడేవారు. అయితే అసలు సంగతి ఏమిటో ఎవరికీ తెలిసేది కాదు. అజీజాన్ ఏదో దీర్ఘ రోగంతో బాధపడుతోందని సామాన్య ప్రజలలో వదంతులు వ్యాపించాయి. ఆమె పాడటానికి, నాట్యం చేయడానికి యోగ్యురాలు కాదని వారుభావించసాగారు. అద్భుతమైన ఆమె సౌందర్యం కరిగిపోవటంతో ఎవరినీ కలవటానికి అజీజాన్ ఇష్టంగా లేదని అంతా భావించసాగారు. ప్రజలు ఎవరికి తోచిన విధంగా వారు ఊహగానాలు చేయసాగారు.

ఒకరోజు సూర్యాస్తమయ సమయంలో పక్షులు తిరుగులాటికి చేరుకుంటున్నాయి. ప్రజలు రోజంతా చేసిన పనులతో అలసిపోయి ఇంటిదారి పడుతున్నారు. ఈ సమయంలో షమ్షుద్దీన్ అనే యువకుడు ఆ వీధి చివరి నుంచి వడివడిగా వస్తున్నాడు. సమీపంలో ఏడ్పులు విన్న అతని కాళ్ళు ఒక్కసారిగా నిలిచిపోయాయి. “ఈ సమయంలో ఎవరు రోదిస్తున్నారు?” అని ఆలోచిస్తూ నెమ్మది నెమ్మదిగా ఆ ఏడుపులు వినిపించిన పైపు బయలు దేరాడు. “అరే! ఇది ఏమిటి, అజీజాన్ గదిలో నుంచి రోదనలా?” అనుకుంటూ వెంటనే షమ్షుద్దీన్ అజీజాన్ గదిలో ప్రవేశించాడు. గది తలుపులు, కిటికీలు తెరచేఉన్నాయి. దీపంలేకుండా చీకటిలో అజీజాన్ రోదిస్తూ ఉంది.

అజీజాన్ ను గుడ్డిగా ప్రేమిస్తున్న షమ్షుద్దీన్ కొద్ది ఊణాలు మౌనంగా ఉండిపోయాడు. ఆ యువకుడు తన గదికి వచ్చినట్లు అజీజాన్ గుర్తించనేలేదు. “అజీజాన్ ఈరోజు నీకేం అయింది?”. ఆమాటలు విన్న అజీజాన్ ఉలిక్కిపడిలేచి నిలబడింది. “ఏం జరిగింది అజీజాన్?” షమ్షుద్దీన్ మాటలు విన్న అజీజాన్ గాయపడిన సింహం మాదిరిగా ఉండి పోయింది.

“మనపై ఆంగ్ల సైనికులు ఎంతటి దారుణాలకు పాల్పడుతున్నారో నీకు తెలియదు. ఆంగ్లేయుల దారుణాలకు ఎందరో మన సోదర, సోదరీమణులు ప్రాణాలు కోల్పోతున్నారు. మీరబ్, ఢిల్లీ, ఆగ్రా, ఝాన్సీ, ఆలీఘర్ తదితర ప్రాంతాలన్నీ ఆంగ్లేయుల వశమై పోయాయి. అయితే మీ లాంటి యువకుల్లో రక్తం చల్లబడిపోయింది. మీలో పౌరుషం చచ్చిపోయిందా? మీ రక్తం ప్రతీకార జ్వాలతో వేడిక్కుతోందా లేదా?”

మనమోచేతినీళ్ళు తాగే కుక్కలు మనపై పెత్తనం చలాయిస్తున్నాయి. దానిని మనం మౌనంగా అన్నీ భరిస్తున్నాం. మన వీరత్వం, శౌర్య పరాక్రమాలన్నీ ఏమైపోయాయి?" తన ఆవేశాన్ని వెళ్ళగక్కిన ఆమె మళ్ళీ దీర్ఘాశ్రితంలో చనలో మునిగిపోయింది. తన ప్రజల సుఖదుఖాల పట్ల ఆమె స్పందన చూసి ఆ యువకుడు చలించి పోయాడు.

అజీజాన్లో అంతర్గతంగా ఉన్న విప్లవభావాలు షమ్షుద్దీన్కు తెలియవు. అపురూప సౌందర్యరాశి అయిన ఈ నర్తకిలో ఇంతటి దేశభక్తి భావాలు నిక్షిప్తం అయివుండటం గమనించి ఆయువకుడు ఆశ్చర్యపోయాడు. అతడు అజీజాన్ ధైర్యాన్ని ప్రశంసించి ఇలా అన్నాడు - "అలా అనకు అజీజ్! మా ఉత్సాహం, రక్తం ఇంకా చల్లబడలేదు. అయితే తగిన వ్యూహం, సరిగ్గా తయారు కాకుండా హడావుడిగా ఏచర్యా చేపట్టాలని మేం ఆలోచించడం లేదు. ఆంగ్లేయులకు మంచిగుణపాఠం నేర్పుతామని నేను నీకు హామీ ఇస్తున్నాను".

"అంటే యుద్ధభూమికి నువ్వు వెళ్ళేటప్పుడు నీకు తిలకం ఇచ్చి, హారతి ఇచ్చేవారు ఎవరూ మిగలనప్పుడు నీ ప్రతాపం చూపిస్తావా?" అజీజాన్ ఆయువకుణ్ణి నిలదీసింది.

అజీజాన్ హృదయంలోని ఆవేదనా భరితంగా వెలువడిన ఈ వాక్యం షమ్షుద్దీన్ను అక్కడ ఒక్కక్షణం నిలవనీయలేదు. "అజీజాన్! కేవలం నాలుగు ఐదు రోజులు నిరీక్షించు" అని ధృఢంగా పేర్కొని వడివడిగా వెళ్ళిపోయాడు.

రోజులు చకచకా గడిచిపోతున్నాయి. కాన్పూర్లోని యువకుల్లో రక్తం ఉరకలు వేస్తోంది. యువకులంతా సాయుధులై తలపాగాలు ధరించి ఆంగ్లేయులపై ఎప్పుడు దాడి చేస్తామా అని నిరీక్షించసాగారు. యువకుల్లో నెలకొన్న ఉత్సాహం గమనించి అజీజాన్ బాయి తనలో "ఇలాంటి వాతావరణమే నేను కోరుకున్నది. వీరంతా ఆంగ్లేయులపై ప్రతీకారం తీర్చుకోగలరనే విశ్వాసం నాకుంది. ఇక నేను నాపై జరిగిన వేధింపులకు ప్రతీకారం చేయాల్సి ఉంది!!" అనుకుంది.

ఆరోజురాత్రే అజీజాన్ బాయి గుర్రం ఎక్కి భవనం నుంచి బయలు దేరింది. ఆమె ప్రతివీధిలో తిరిగి ప్రతి ఇంటిలో దేశభక్తి భావాలు ప్రేరేపించింది. "ప్రతీక్షణం మృత్యువు మనలను వెన్నంటే ఉంటుంది. బాధలు పడుతూ, దౌర్జన్యాలకు బలై ప్రాణాలు విడుస్తారా? లేక వీరమరణం పొంది దేశానికి స్వాతంత్ర్యం తెస్తారా అన్నది మనముందున్న ప్రశ్న" అంటూ ఆమె చేసిన గర్జనకు ప్రజలు చైతన్యవంతులయ్యారు. ఆమె నేరుగా ఆంగ్లేయ అధికారుల భార్యలు బందీలుగా ఉన్న స్థలానికి వచ్చి ఆలోచనలో పడింది.

"ఈస్త్రీలపై ప్రతీకారం తీర్చుకోవాలా? వద్దా?" వెంటనే ఆంగ్లేయైనికులు జరిపిన అత్యాచారాలు ఆమెకళ్ళముందు కనిపించాయి. ఆమె మనస్సు అంతా క్రోధంతో నిండిపోయింది. ఆంగ్లేయులు భారతీయ మహిళలపై క్రూరంగా జరిపిన అత్యాచారాలు ఆమె మనోఫలకంపై దర్శనమిచ్చాయి. ఎంతమంది మహిళల మానాలను ఆంగ్లేయులు దోచుకున్నారు? ఆంగ్లేయుల మూలంగా తన ప్రేమికుడు షమ్షుద్దీన్ పడిన కష్టాలు ఆమెకు జ్ఞప్తికి వచ్చాయి. ఆంగ్లేయుల అత్యాచారాలు గుర్తుకువచ్చి ఆమెదుఃఖాన్ని ఆపుకోలేకపోయింది. ఆమె రక్తం ప్రతీకారంతో వేడెక్కి పోయింది. ఈ అత్యాచారాలకు ప్రతీకారం తీర్చుకోవద్దా! అనుకుంది.

ఇదంతా ఆలోచించిన అజీజాన ప్రతీకారంతో ఊగిపోయింది. వెంటనే ఆమె కత్తితీసి ఆంగ్లేయ మహిళల తలలను శరీరం నుంచి ఒక్కవేటుతో వేరుచేసింది. పర్యవసానంగా ఆంగ్లేయ అధికారులు అజీజాన్‌కు, ఆమె ప్రియుడు షమ్‌షుద్దీన్‌కు మరణ శిక్ష విధించారు. అజీజాన్ ఆంగ్లేయ మహిళలను ఊచకోత కోసిన ప్రాంతాన్ని నేటికీ కాన్పూర్ ప్రజలు 'బాబాఫారే' అని పిలుస్తారు. అజీజాన్ ప్రతీకారం చరిత్రలో సువర్ణాక్షరాలతో లిఖించదగ్గది.

కొన ఊపిరిదాకా స్వతంత్రుడే

వర్షాకాలంలో ఒకరోజు బొంబాయిలో ఓడనుంచి పకీరువేషధారణలో ఉన్న ఒక మొగలు సర్దారు దిగాడు. ఆయన అప్పుడే పవిత్రయాత్ర స్థలాలు సందర్శించి స్వదేశానికి తిరిగి వచ్చాడు. దేశంలో పరిస్థితి చాలా భిన్నంగా కనిపిస్తోంది. 1857 నాటి స్వాతంత్ర్య సంగ్రామంలో ఇప్పటి వరకు మొగలాయిలకు చెందిన ఏ ఒక్క వీరుడూ భాగస్వామి కాలేదు. అయినప్పటికీ పకీరు వేషధారణలో ఉన్న ఈ మొగలు సేనాధిపతి యుద్ధం చేయాలనే నిశ్చయానికి వచ్చాడు. ఏనుగుపై ఉన్న అంబారీ ఎక్కి దేశంలో ప్రవేశించిన వెంటనే లక్షలాదిమంది హిందూ, ముస్లిం సైనికులు ఆయన నేతృత్వంలో యుద్ధానికి సన్నద్ధమయ్యారు.

చరిత్రలో ఆంగ్లేయుల ఆజ్ఞలు ఈ విధంగా దిక్కరించిన సంఘటనలు లేవు. ఆంగ్లేయులు ఈ విధంగా ఆదేశించారు - “చరిత్రలో ఫిరోజ్షా పేరు ఎక్కడా వినిపించ కూడదు. భారతీయుల హృదయాలలో పదిలంగాఉన్న ఆయన పేరు చెరిగిపోవాలి. వంద సంవత్సరాల తరువాత ఈమొగలాయి వీరుని కథ కాదుకదా అతిని పేరు కూడా ప్రజలు మరచిపోవాలి”. అలా జరిగి ఉంటే నేడు ఆ వీరుని ప్రసక్తే ఉండేది కాదు. ఆ మొగలాయి వీరుని ధైర్య సాహసాలకు చరిత్రే మౌనసాక్షి.

అయితే కాల చక్రం వెనక్కుతిరిగింది. భారతీయ దేశభక్తుల హృదయాలలో ఫిరోజ్షా, ఆయన భార్య తుకలాంబా బేగంల వీరత్వం, శౌర్యపరాక్రమాలు చిరస్థాయిగా నిలిచిపోయాయి. ఈ వీరదంపతుల విజయగాథ విని అనేక మంది రోమాంచితులై స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో సమిధలుగా మారారు. ఝాన్సీరాణి లక్ష్మీభాయి, తాంత్యాతోపే, నానాసాహెబ్, అజీముల్లాఖాన్, సేనాధిపతి ఫిరోజ్షా వీరగాథలతో 1857సంవత్సరంలోని అన్ని ఆంగ్ల పత్రికలు నిండిపోయాయి. ఫిరోజ్షా మందసార్ అనే ప్రాంతంలో చిన్న సేనను ఏర్పాటు చేసుకొని ఝాన్సీ యుద్ధంలో లక్ష్మీభాయికి సహాయంగా ఆంగ్లేయులతో పోరాటం కొనసాగించాడు. ఫరూకాబాద్, బరేలీ, లక్నో యుద్ధాలలో ఆయన ఆంగ్లేసేనను ఊచకోత కోసిన వైనం వింటే శరీరం రోమాంచితమవుతుంది.

ఆ తరువాతే తుకలాంబాబేగం హృదయ విదారకమైన కథ ప్రారంభమవుతుంది. గ్వాలియర్, మందసార్ సమీపంలో ప్రస్తుతం రాజస్థాన్లోఉన్న సిరోజ్ అడువుల్లో ఫిరోజ్షా, తాంతియా తోపేల చిట్టచివరి సమావేశం జరిగింది. ఆ సమావేశంలో ఫిరోజ్షా తన సహచరులతో “ఇక ఇప్పుడు మన శత్రువు వద్ద అధిక సంఖ్యలో ఫిరంగులున్నాయి. ఆంగ్లేయుల పక్షంలో అనేకమందిరాజులు, నవాబులు చేరిపోయారు. మనం ఇకపోరాటం నిలిపివేయడం మంచిది” అని తన అభిప్రాయం నిక్కచ్చిగా తెలియజేశాడు.

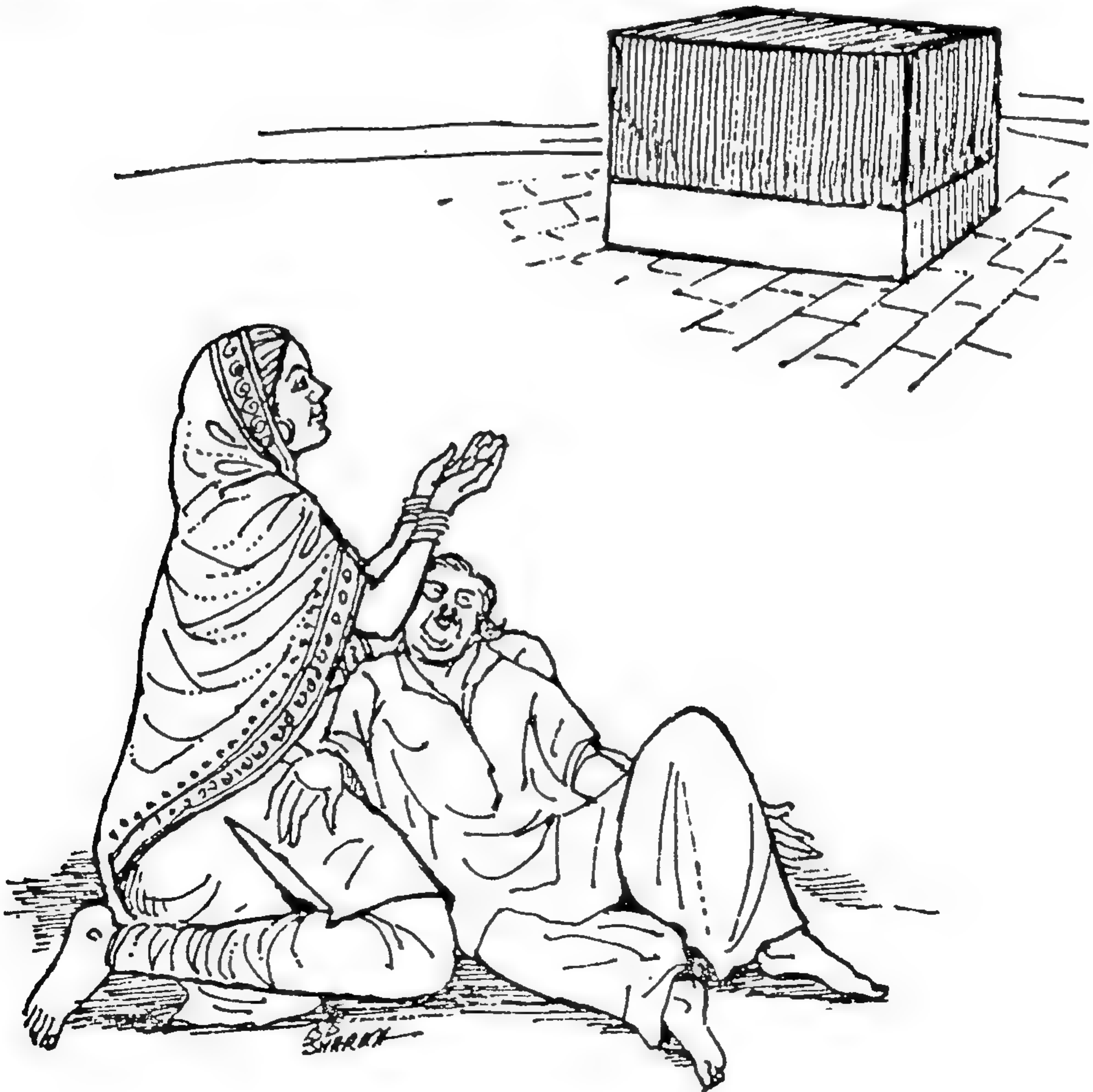
వెంటనే తాంతియాతోపే ఇలా సమాధానం ఇచ్చాడు “ ఆంగ్లేయులకు నేను ససేమిరా లొంగిపోను. లొంగిపోయి ఆంగ్లేయులకు బానిసగా బతకడం నాకు సాధ్యంకాదు. అయితే నాకు ఏదారీ కనిపించటం లేదు. నానాసాహెబ్ పీష్వా నేపాల్కు బయలుదేరాడు. హజరత్ బేగం, ఆమె సహచరులు తరయ్ అడువుల్లో తలదాచుకుంటున్నారు. ఝాన్సీరాణి లక్ష్మీభాయి తన ప్రాణాలను బలిదానం చేసింది. ఢిల్లీ పాదుషా రంగూన్లో ఆశ్రయం పొందాడు. ఏంచేయలో అర్థంకావడం లేదు. సదన్వనంలో విశ్రమించిన సైనికులవైపు ఫిరోజ్షా దృష్టి సారించాడు. నెమ్మదిగా గొంతు సవరించుకొని మందస్వరంతో ఇలా అన్నాడు - “మనసైన్యం గత

రెండున్నర సంవత్సరాలుగా అంగ్లేయులతో పోరాటం చేస్తోంది. అనేకసార్లు విజయం సాధించాం. కొన్ని సార్లు ఓడిపోయాం. ప్రస్తుతం మన సైన్యం చిన్నాభిన్నం అయింది. సైనికులలో అనేక మంది గాయాలతో బాధపడుతున్నారు. ఏనుగులు, గుర్రాలు ఒంటెలు అన్నీ చనిపోగా, తుపాకులు లేకుండా ఎంతకాలం పోరాడగలం?"

"మీరన్నది నిజమే! అందుకే ఏంచేయాలో అర్థంకావడంలేదు" తాంతియాతోపే సమాధానం ఇచ్చాడు. వెంటనే ఫిరోజ్‌షా లేచినిలబడి తాంత్యాతోపే భుజంపై ఆత్మీయతతో చేయివేసి-" ఇక మన ఇద్దరం ఒకరి నుంచి మరొకరు వీడ్కోలు తీసుకుందాం. మీ ప్రాణాలను మీరే రక్షించుకోండి అని ఈ సైనికులను ఆదేశిద్దాం. ఎవరికి ఇష్టంవచ్చిన విధంగా వారు వెళ్ళిపోవచ్చు. మళ్ళీ ఏదైనా అవసరం వస్తే వారిని పిలిపించవచ్చు!!"

బహుశా తాంత్యాకూడ ఇదే విధంగా ఆలోచిస్తూఉండి ఉంటాడు. ఆ మరుక్షణం చిరకాల మిత్రులిద్దరూ ఒకరినొకరు ఆలింగనం చేసుకున్నారు. 1857 నాటి స్వాతంత్ర్య పోరాటం అంతిమ ఘట్టం

తన పతి కోసం బేగమ్ పగలు రాత్రులూ సేవ చేసింది.

ఇది. వీరత్వం మూర్తిభవించిన ఇద్దరు ప్రచండ సూర్యులు కాలపురుషునికి తలవంచిన అంతిమ ఘట్టం ఇది. వెంటనే ఇద్దరు విడిపోయి వేర్వేరు దిక్కులవైపు సాగిపోయారు.

ఫిరోజ్‌షా తన కోటవైపు పయనం సాగించాడు. ఏనుగుపై కూర్చుని తన వెన్నంటి ఉన్న భార్యతో “బేగం! బహుశా నీకు ఆశ్చర్యం వేస్తుంది. మేము ఇక యుద్ధానికి స్వస్తిపలికాం” అన్నాడు. “ ఏమిటి? మీరు మీ ప్రతిజ్ఞ మరచిపోయారా?” బేగం ప్రశ్నించింది. “లేదు బేగం. నేను కేవలం యుద్ధంమాత్రమే మానివేశాను. ఓటమిని అంగీకరించలేదు. ఆంగ్లేయులతో వైరం అలాగే ఉంది. భారతదేశం మాత్రమే కాదు ప్రపంచమంతా ఎంతో విశాలమైంది. ఎక్కడికైనా వెళ్తాను. దొరికిన కందఫలాలు తిని జీవనం కొనసాగిస్తాను” తన భర్త మాటలు విని వాటి అంతరార్థం గ్రహించడంలో రాణి నిమగ్నమయింది.

ఫిరోజ్‌షా తన బేగంవైపు తిరిగి “నువ్వు నాకుప్రాణంకన్నా ఎక్కువ. అయితే నిన్ను విడిచివెళ్ళాల్సిన సమయం వచ్చింది” అన్నాడు. “కానీ మీరు లేకుండా నేను ఎలా జీవించగలను? నేను కలలో కూడా ఆ విషయం ఆలోచించలేదు. ఇప్పటివరకు ప్రతీక్షణం నేను మీ వెంట ఉన్నాను. నాలో ఊపిరి ఉన్నంత వరకు మీ వెంట ఉండాలన్నదే నాకోరిక” దుఃఖం ముంచుకురాగా గద్గద స్వరంతో అన్నది.

“లేదు బేగం అలా సాధ్యంకాదు. మనం విడిపోకతప్పదు. ఆంగ్లేయులకు నేనంటే ఎంతద్వేషం ఉందో నీకు తెలియదు. వాళ్ళు తమ శత్రువు ఫిరోజ్‌షా భార్య కనిపిస్తే ఆమెను వేధించకుండా ఉండరు. నాపై ఉన్న కోపం అంతా నీ పై చూపుతారు. ఇందులో ఎటువంటి సందేహం లేదు. నా తదనంతరం బ్రిటిషువారు నిన్ను ఎన్నో కష్టాకు గురి చేస్తారు. అందువల్లనే నిన్ను త్యజించాలని నేను నిశ్చయించుకున్నాను. దాని వల్ల శత్రువులకు నీపై అత్యాచారం జరిపే అవకాశం రాదు” ఫిరోజ్‌షా ధృఢంగా సమాధానం ఇచ్చాడు.

“హయ్ అల్లా” అంటూ బేగం దుఃఖించసాగింది. ఆ మరుక్షణం ఫిరోజ్‌షా మూడుసార్లు ఇలా ఉచ్చరించాడు

“తలాక్, తలాక్, తలాక్”

ఆచీకటి రాత్రిలో ఈ మూడు శబ్దాలు కలిసి పోయాయి. ఫిరోజ్‌షా ఎగిరి తన గుర్రం అధిరోపించాడు. వెంటనే ఆ గుర్రం ఆ అడవినుంచి గుర్తు తెలయని ప్రదేశానికి పయనమైపోయింది.

ఫిరోజ్‌షా ఆ తరువాత సింధ్, ఆఫ్ఘనిస్తాన్, కాబూల్, సమర్కండ్, ముఖారా, గాంధార తదితర దేశాలన్నీ తిరిగి టర్కీ చేరి అనంతరం ఇస్తాన్బుల్ పట్టణంలో ప్రవేశించాడు. అతని వెంట కొద్ది మంది సైనికులు మాత్రం ఉన్నారు. మార్గమధ్యలో రాజులందరినీ దర్శించి ఆంగ్లేయులతో యుద్ధం చేయడానికి సహకారం అందించాల్సిందిగా అతడు అభ్యర్థించాడు. ఎవరైనా ఈ సహాయం అందించడానికి సంసిద్ధత వ్యక్తం చేసారా లేదా అన్న విషయం చరిత్రలో లేదు. ఒక లక్షరూపాయలు సమీకరించి తుపాకులకోసం అమెరికా పంపినట్లు మాత్రం తెలసింది. అయితే ఆ ఆయుధాలు ఫిరోజ్‌షాకు అందలేదు. అని ఏమయ్యాయో ఎవరివద్దా సమాచారం లేదు.

ఆర్ జుల్గో ఇస్తాన్బుల్ పట్టణంలోని ఒక వీధిలో భారతీయులు అధిక సంఖ్యలో ఉండేవారు. వారిలో ఫిరోజ్‌షా ఒకరు. అయితే ఆయన దర్శనం చేసుకున్న వారెవరూ లేరు. హలంతా ఆయన ఏదో ధ్యానంలో

ఉండేవాడని చెప్పుకునేవారు. కేవలం 40 సంవత్సరాల పిన్న వయస్సులోనే ఫిరోజ్‌షా వృద్ధుడైపోయాడని తెలిసింది. ఈ వీరుని చరిత్రకు మక్కాలో ముగింపు జరిగింది. పూర్తిగా అస్వస్థుడైన ఫిరోజ్‌షా మక్కాలో ఉన్నట్లు సమాచారం అందింది. హాజ్ యాత్రకు వెళ్ళిన ఓ భారతీయుడు బొంబాయిలో ఉన్న బేగంకు ఈ సమాచారం తెలియజేశాడు. అదివిన్న వెంటనే తనభర్త దగ్గరకు వెళ్ళాలని ఆమె నిశ్చయించుకుంది. బొంబాయిలో ఓడ దిగిన ప్రతీవ్యక్తి దగ్గరకు వెళ్ళి ఇలావేడుకునేది " ఎవరైనా నన్ను బొంబాయి నుంచి ఆదాన్‌వరకు చేర్చగలరా? అక్కడినుంచి ఏదో విధంగా మక్కా చేరుకుని నా భర్తను కలుస్తాను". ఆంగ్లేయులైన నౌకాదళ సిబ్బంది తమ శత్రువు భార్య అతని వద్దకు వెళ్ళడానికి ఎందుకు సహకరిస్తారు? అయితే ఒక డచ్ నావికుడు తన ఓడలో ఆమెను తీసుకువెళ్ళడానికి అంగీకరించాడు. అయితే ఒక షరతు విధించాడు "నేను నిన్ను ఆదాన్ వరకు ఓడలో తీసుకువెళ్తాను. అయితే ఓడలో ఉన్న అన్ని రోజులు నవ్వు నాకు భార్యగా వ్యవహరించాలి!"

విధిలేని పరిస్థితులలో బేగం ఈ షరతులకు అంగీకరించింది. రెండున్నర నెలలపాటు ఆమె డచ్ నావికునికి భార్యగా వ్యవహరించింది. ఆదాన్ చేరుకుంది. ఓడ దిగిన వెంటనే ఆమె సముద్రజూన్ని శిరస్సుపై చల్లుకొని " ఓభగవంతుడా! నేను బుద్ధిపూర్వకంగా ఏపాపం చేయలేదని నీకు తెలుసు. నేను ఏపాపం చేసినా అది భర్తను కలుసుకోడానికి మాత్రమే చేశాను. నన్ను ఊమించు" అంటూ వినమ్రంగా ప్రార్థించింది.

మక్కాలో బేగం 18 సంవత్సరాల తరువాత తన భర్త ఫిరోజ్‌షాను కలుసుకుంది. భర్తను కలిసిన ఆనందంలో కళ్ళలో ఆనందాశ్రులు నిండగా ఇలా అంది - " ఓ వీరాగ్రేసరా! మీరు నన్ను త్యజించారు. అయితే నేను రాజపుత్రుల వంశంలో జన్మించాను. జన్మజన్మలకు భర్తతో సంబంధం ఉంటుందన్న సత్యాన్ని మేము విశ్వసిస్తాం. కేవలం మూడు సార్లు 'తలాక్' అంటే ఆ బంధం విడిపోదు. ఈ 18 సంవత్సరాలు ప్రతీరోజూ, ప్రతీక్షణం మీధ్యాసలోనే గడిపాను. భగవంతుడు ఇప్పటికీ నా మొరాలకించి మీ సన్నిధికి చేర్చాడు".

అనారోగ్యంతో చిక్క-శల్యమైన ఫిరోజ్‌షా ఆమెను అక్కున చేర్చుకోడానికి ప్రయత్నించాడు. అయితే బేగం అతన్ని మధ్యలోనే నివారించి "నేనే మీదగ్గర ఏదీ దాచను. ప్రస్తుతం నాశరీరం అపవిత్రమైంది. మిమ్మల్ని కలుసుకోడానికి నేను భారీ మూల్యం చెల్లించాను. ఓడ కిరాయి కోసం నా శరీరాన్నే నావికుడికి అప్పగించాను. రెండు నెలల సముద్ర ప్రయాణంలో ఆ నావికునికి భార్యగా అన్ని సుఖాలు అందించాను. నన్ను మన్నించి ఊమించండి" అంటూ రోదించసాగాంది.

ఫిరోజ్‌షా కళ్ళు కన్నీటి కాలువలయ్యాయి. తనకోసం బేగం చేసిన త్యాగం అతన్ని కలచివేసింది. "సూర్యుడు, చంద్రుడు ఎంత పవిత్ర మైనవారో నువ్వు కూడా అంత పవిత్రమైన వ్యక్తివే. నిన్ను ఏ కళంకమూ అంటదు" అంటూ ఆమెను ఓదార్చాడు. ఆరు నెలల పాటు బేగం తన భర్తకు అహోరాత్రులు సేవ చేసింది. తన బేగం ఒడిలో శిరస్సు ఉంచుకుని ఫిరోజ్‌షా తుది శ్వాస విడిచాడు. ఓ ఆంగ్ల చరిత్రకారుడు ఇలా రాశాడు "నేడు మక్కాలో తుదిశ్వాస విడిచిన ఫిరోజ్‌షా భారత్‌లో 1857 సంగ్రామంలో బ్రిటిషు వారిని గడగడలాడించిన మహావీరుడు. అతి బీదరికంలో అతను కన్నుమూశాడు". ఆంగ్లేయులు బేగంకు ఐదురూపాయల ఫించను మంజూరు చేశారు. ఆ తరువాత కొందరు అధికారుల జోక్యంతో లార్డ్‌రిప్పన్ ఆ ఫించను నెలకు వందరూపాయలకు పెంచాడు. అయితే బేగం ఢిల్లీ రాకూడదని షరతు విధించాడు. ఇదే ఆంగ్లేయుల నీతి.

CaT

LP5A101B133

BC

This small book is a collection of the great deeds of nine unknown warriors of India's first war of independence. This is a Telugu transliteration of a book written in Hindi by Shri Gobind Swarup Singhal and published by Publications Division.

Shri Gobind Swarup Singhal is a journalist and an eminent writer in Hindi. He researched for several years and compiled the life history of several lesser known heroes of India's freedom struggle.

ANKAHIN SHAURYA GAADHAEIN (Telugu)

PUBLICATIONS DIVISION
MINISTRY OF INFORMATION & BROADCASTING
GOVERNMENT OF INDIA

ISBN: 81-230-0746-9

Price : Rs. 28.00

ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಮತ್ತು ಪುರುಷ ಸಂರಕ್ಷಣೆ

ಪುರುಷ ಸಂಖ್ಯೆ	LPSA101B133
ಪುರುಷ ಹೆಸರು	ಲಕ್ಷ್ಮಣಪ್ಪ
ತಾರೀಖು	10 March 2025
ಮುಂದು ರಾಜ್ಯ	Yes
ನಿರ್ದೇಶ ರಾಜ್ಯ	Yes
ಮುಕ್ತ ಸೇವೆ	41
ನಿರ್ದೇಶ ಸೇವೆ	no
ಭಾಷೆ ಸೇವೆ	CP/BG
ಲಿಂಗ ಸೇವೆ	~~no~~ no
ಕುಟುಂಬ ಸೇವೆ	AP/2x
ಸೇವೆ ಸಂಪನ್ಮೂಲ	AP/2x
ಪ್ರಾ. ಸೇವೆ	Hassema
ಸಂಸ್ಥೆ ಸೇವೆ	THASIN
ಸೇವೆ ಸಂಪನ್ಮೂಲ	
ಸಂಸ್ಥೆ ಸೇವೆ	
ಪ್ರಾ. ಸೇವೆ	
ಪ್ರಾ. ಸೇವೆ	
ಸಂಸ್ಥೆ	good